

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย “ระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยว
ตำบลปลายโพรงพาง อำเภออัมพวา
จังหวัดสมุทรสงคราม ”

โดย นางสาวยาใจ ศรีวิโรจน์ และคณะ

31 สิงหาคม 2545

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย “ระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยว ตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ”

คณะผู้วิจัย สังกัด

1. นางสาวยาใจ ศรีวิโรจน์ นักวิชาการพัฒนาชุมชน 8 ว
ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 7
หัวหน้าคณะนักวิจัย
2. นายประมินทร์ แสนประสิทธิ์ อดีตพัฒนาการจังหวัดสมุทรสงคราม
3. นายวัชร พัฒนสวัสดิ์ พัฒนาการจังหวัดสมุทรสงคราม
4. นางศิริวรรณ ทรายแก้ว พัฒนาการอำเภออัมพวา
5. นางสาวลี เคลือบสุวรรณ นักวิชาการพัฒนาชุมชน 6 ว
ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 7
6. นายสรพลชัย สิทธิรุ่ง พัฒนาการ อำเภออัมพวา
7. นายสมจิตต์ ใจอ่อน ประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลายโพงพาง
8. นายรัช บุญพัก ประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทย -
ปลายโพงพาง จังหวัดสมุทรสงคราม
9. นายสะอาด พึ่งฉิม กำนันตำบลปลายโพงพาง
10. นายนิมิต อินทหลวง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 ตำบลปลายโพงพาง
11. นายอุทัย นาคนิม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8 ตำบลปลายโพงพาง
12. นายวีระจิต จันทรเพ็ง สมาชิก อบต. ปลายโพงพาง ประจำหมู่ 1

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ : การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่อง “ ระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวตำบลปลายโพรงพวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการ สภาพปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการดำเนินงานที่เหมาะสมกับท้องถิ่นและเป็นที่ยอมรับในระดับมาตรฐาน

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม คณะนักวิจัยประกอบด้วย นักวิชาการพัฒนาชุมชนภายนอกชุมชนและผู้นำในชุมชน วิธีการวิจัยเป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้องและการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การจัดเสวนากลุ่ม (Focus Group) ในระดับหมู่บ้านและตำบล และการประชุมนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเสนอให้องค์การบริหารส่วนตำบลและกลุ่มผู้นำทุกหมู่บ้านในตำบลทราบและร่วมกันปรับปรุงการดำเนินงานในแนวทางที่ชุมชนต้องการ การวิจัยครั้งนี้เป็นการสร้างเวทีและเปิดโอกาสให้ผู้นำสำคัญของหมู่บ้าน/ตำบลซึ่งมีความขัดแย้งกันอันเนื่องมาจากการแข่งขันชิงอำนาจในการปกครองส่วนท้องถิ่นมีโอกาสสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริงในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ผลการศึกษพบว่า โครงการฯ ประสบผลสำเร็จเพราะการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ เป็นความต้องการของชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน องค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งในระยะแรก คือ ช่วงเตรียมชุมชนและการเปิดรับนักท่องเที่ยวในระยะแรก จากนั้นโครงการฯ ดำเนินงานโดยองค์กรชุมชนในรูปแบบของชมรมฯ ผู้บริหารโครงการฯ เป็นผู้นำที่เข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์ เสียสละและมีความมุ่งมั่นในการทำงาน โครงการฯ มีเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพของชุมชนเป็นแนวทางในการดำเนินงานมาตั้งแต่แรกเริ่ม มีภาครัฐเป็นที่ปรึกษา และได้รับความร่วมมือจากสื่อมวลชนในการเผยแพร่โครงการฯ อย่างสม่ำเสมอ ประชาชนมีความพึงพอใจและได้รับผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ชุมชนมีการทำวิจัยและพัฒนา เป็นแหล่งศึกษา/ดูงานขององค์กรชุมชนและสถาบันต่าง ๆ นักท่องเที่ยวพึงพอใจและประทับใจในการมาเยือนและพักค้าง

โครงการฯ มีจุดอ่อนด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการบริหารโครงการฯ มีข้อจำกัดในการดึงดูดให้กลุ่มคนรุ่นเยาวชนเข้าร่วมโครงการฯ เพื่ออนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น ขาดการเชื่อมโยงเครือข่ายกับองค์กรชุมชนอื่นที่ดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวและการประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลและหน่วยงานต่าง ๆ ภายในจังหวัด ไม่มีการจัดทำแผนประชาสัมพันธ์และแผนการตลาดเชิงรุก หากโครงการฯ มีความกระตือรือร้นในการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานโดยมีสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นคณะที่ปรึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่ในทิศทางที่ถูกต้องตามแนวทางของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องการให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยทำงานอย่างใกล้ชิดกับจังหวัดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สนับสนุนการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนที่เคยได้รับรางวัลจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การเชื่อมโยงเครือข่ายองค์กรที่ดำเนินงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน การประชาสัมพันธ์โครงการฯ ทางอินเตอร์เน็ตและสื่ออื่น ๆ ตลอดจนการสนับสนุนให้มีการวิจัยอย่างต่อเนื่อง

Abstract

The purpose of the study on “ The Management Standard of Community-Based Ecotourism : The Study of Tambon Plai Pong Pang, Amphawa District, Samut Songkram Province” is to study the implementation, management, problems of the Project and to suggest appropriate guidelines. The research is applied participatory action research methodology. Researchers consist of Community Development specialists and key community leaders in Tambon Plai Pong Pang. Data collection is done from documentary and field surveys by dialogue, in-depth interview, meeting and discussion with key informants. Data is verified by focus-group meetings at village and Tambon levels.

The findings of the study indicate that the idea of being a community-based ecotourism village is introduced by the Community Development Provincial Director as a planned change in order to achieve the government's policy on tourism promotion, the Amazing Thailand Year 1998-1999. This new idea meets the need of the community leaders. They have done some research and study tours in many provinces together with conducting several community forums to study community strength, weakness, opportunity and threat before reaching a consensus to adopt the innovation. Many tourists visit and practice home-staying in villagers' traditional Thai houses by the canals, the image of the project. It is found that the project is successful and sustainable because it is the real need and decided by the villagers. The managing committee are very sacrifice and effective. They have criteria in designing tourist activities such as home-stay houses, tour-route, boat rate, food menu, proportion of income distribution, and other facilities. The project has very good relations with mass media in publishing ecotourism activities. However, some problems in project implementation are lacks of members participation in project management, young local tour guides to provide environment education for tourists, networking with local government agencies, active public relations and marketing plans.

The suggestions of the study show that the managing committee is willing and active to improve the standard of ecotourism management. The project needs more members participation in project management and technical ecotourism advisory team to provide suitable ecotourism development guidelines. There should have community-based ecotourism networks at the provincial, regional and national levels. Tourism Authority of Thailand should closely work with the provincial authority to provide appropriate guidelines on ecotourism, support networking system among community-based ecotourism, assist in publishing activities on internet web-site and continue support research study.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	i
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ii
สารบัญ	iii
บทที่ 1 บทนำ	1-4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย	3
การดำเนินงานวิจัย	3
แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล	3
ประชากรที่ศึกษา	4
นิยามศัพท์	4
บทที่ 2 การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย	
ตำบลปลายโพรงพาง	5-32
สภาพพื้นที่ทั่วไป	5
การปกครอง	6
สภาพพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	7
พัฒนาการหมู่บ้านท่องเที่ยว : จากจุดเริ่มต้นจนมีชื่อเสียง	9
การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย	11
การเลือกตั้ง อบต. ชุดใหม่ : จุดเปลี่ยนในการบริหารงานหมู่บ้านท่องเที่ยว	30
บทที่ 3 การทบทวนบทเรียนและประสบการณ์ในการดำเนินงาน- หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย	33-54
การเสวนาทำความเข้าใจการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ฯ	
ระหว่าง อบต. ปลายโพรงพางและชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว ฯ	33
ผลการสำรวจข้อมูลทบทวนการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยว ฯ	36
แนวนโยบาย อบต. ในปี 2544-2545	40
ทัศนคติของผู้เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว ฯ	41

ทรรศนะประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว ฯ	51
ผลการประชุมรับฟังความคิดเห็นของผู้นำชุมชน	53
บทที่ 4 ระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง	55-64
มิติการตรวจสอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว	55
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : ความหมายและองค์ประกอบ	56
แนวทางการจัดที่พักแบบ Home Stay	58
ระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง	60
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	65-78
สรุปผลการศึกษา	66
จุดอ่อนในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยว ฯ	70
ประสบการณ์ของชุมชนที่ได้เรียนรู้จากการทำวิจัย	72
ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงงานของชมรม ฯ	75
ข้อเสนอแนะสำหรับ อบต. ปลายทาง	76
ข้อเสนอแนะสำหรับจังหวัดสมุทรสงคราม	77
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	78
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป	78
ภาพพจน์ของชุมชนปลายทางในสายตาคนภายนอก	79
บรรณานุกรม	81-84
ภาคผนวก	85-95
ภาพสถาปัตยกรรมหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์-	87
บ้านทรงไทยตำบลปลายทาง	
เอกสารประกอบการสัมมนา ฯ	89
ผู้เข้าร่วมเสวนาการรับรู้และศักยภาพหมู่บ้านท่องเที่ยว ฯ	95
หมู่ 1-9 ตำบลปลายทาง	

บทที่ 1

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหลักที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศทั่วโลก ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งซึ่งได้ใช้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นกลุยุทธ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่องมานานกว่า 30 ปี เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่ทำได้เป็นเงินตราต่างประเทศมากเป็นอันดับหนึ่งติดต่อกันเป็นเวลากหลายปี ซึ่งมีส่วนอย่างมากในการบรรเทาปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทำให้เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจ เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐาน การเกิดภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจของประเทศในปี 2540 รัฐบาลได้กำหนดให้การท่องเที่ยวเป็นกลุยุทธ์หนึ่งในการฟื้นฟูเศรษฐกิจโดยการกำหนดปีท่องเที่ยวไทย 2541-2542 หรือ Amazing Thailand 1998-1999 กระตุ้นให้ทุกหน่วยราชการส่งเสริมให้การท่องเที่ยวมีบทบาทในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งในระดับครอบครัว ชุมชนและสังคม

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้สนองตอบนโยบายรัฐบาลในการสนับสนุนปีท่องเที่ยวไทยโดยจัดทำโครงการส่งเสริมหมู่บ้านท่องเที่ยวให้จังหวัดพิจารณาดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามพิจารณาเห็นว่าตำบลปลายโพงพงมีความพร้อมด้านธรรมชาติสวนผลไม้และการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่แล้ว จึงได้นำเสนอแนวคิดให้ผู้นำในตำบลร่วมกันคิดและพิจารณาดำเนินการจัดทำหมู่บ้านท่องเที่ยว

ในปี 2541 องค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพงพงได้ริเริ่มดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยโดยการบริหารจัดการทุนทางสังคมด้านธรรมชาติและวิถีชีวิตชาวสวนมะพร้าว สร้างจุดขายในการท่องเที่ยวโดยใช้บ้านทรงไทยริมน้ำเป็นสัญลักษณ์ การเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวพักค้างที่บ้านชาวสวนเจ้าของบ้านทรงไทยริมน้ำ นั่งเรือชมธรรมชาติ/เรียนรู้ วิถีชีวิตชาวสวน 2 ฝั่งคลอง ชมฝูงหิ่งห้อยส่งแสงระยิบระยับพราวพราวบนต้นลำพูยามราตรี และจัดเส้นทางการท่องเที่ยวชมศิลป/สถานที่สำคัญในประวัติศาสตร์ของจังหวัดสมุทรสงคราม ในระยะแรกเริ่มมีครัวเรือนบ้านทรงไทยเข้าร่วมโครงการเพียง 3 หลัง และขยายมาเป็น 25 หลัง จากจำนวนบ้านทรงไทยในตำบล 185 หลัง การดำเนินงานได้รับการขานรับจากนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอย่างดี นักท่องเที่ยวพึงพอใจบรรยากาศธรรมชาติ การต้อนรับและอัธยาศัยไมตรีอันดีของชาวบ้าน ชาวบ้านมีความภาคภูมิใจที่ได้พูดคุย แลกเปลี่ยน/ให้การเรียนรู้วิถีชีวิตชาวสวนแก่นักท่องเที่ยวและมีรายได้จากการให้บริการบ้านพักแก่นักท่องเที่ยว หลังจากเปิดรับนักท่องเที่ยวได้เพียงปีเศษ หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพงพงได้รับรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวดีเด่นประเภทแหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชนประจำปี 2543 จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (Thailand Tourism Awards 2000) ในเดือน

กันยายน 2543 มีผลทำให้ตำบลปลายโพรงเปลี่ยนสถานภาพจากชุมชนชาวสวน เล็ก ๆ ไม่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปในอดีต กลายมาเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีนักท่องเที่ยวมาเยือนและพักค้างมากขึ้น

เนื่องจากแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการเปิดบ้านพักในชุมชนให้นักท่องเที่ยวพักค้างกับชาวบ้าน (Home Stay) เป็นนวัตกรรมใหม่ในสังคมไทยท่ามกลางกระแสการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน และเป็นทางเลือกใหม่ที่ดำเนินการกันหลากหลายรูปแบบโดยชุมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศ มีหน่วยงานหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนให้การสนับสนุน ซึ่งแต่ละหน่วยงานมีความเชี่ยวชาญแตกต่างกัน ทำให้ขาดมาตรฐานเกณฑ์กลางในการประเมินคุณภาพการจัดการ ด้วยเหตุนี้ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จึงร่วมมือกันดำเนินการพัฒนาและวิจัยระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อกำหนดระบบการตรวจประเมินและรับรองมาตรฐานคุณภาพการจัดการระดับท้องถิ่นและระดับชาติให้มีความเชื่อมโยงกัน ตำบลปลายโพรงได้รับการคัดเลือกให้เป็นพื้นที่นำร่องในการศึกษาวิจัยระดับท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดภาคกลาง

ในปี 2543 ตำบลปลายโพรงมีการเลือกตั้งสมาชิก อบต. ชุดใหม่แทนชุดเก่าทั้งหมดวาระการทำงาน 4 ปี อบต. ชุดใหม่ไม่มีนโยบายสนับสนุนการดำเนินการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ริเริ่มและดำเนินการโดย อบต. ชุดเก่า หากการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ยังคงสามารถดำเนินงานต่อไปได้ด้วยดี มีนักท่องเที่ยวไปพักค้างเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่นักวิชาการและสถาบันการศึกษาด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่าง ๆ มีข้อวิพากษ์ว่า การดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงเป็นความล้มเหลวในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในชุมชนท้องถิ่นโดยมิได้คำนึงถึงกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนก่อน เป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยมิได้นำความรู้ท้องถิ่นมาใช้วางแผนการจัดการอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวและชาวบ้านได้เรียนรู้และทำความเข้าใจในท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนชาวสวนที่มีวิถีชีวิตเป็นของตัวเอง รูปแบบการจัดการไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับการจัดการและการจัดสรรผลประโยชน์ที่เท่าเทียมให้กับชุมชนทั้งหมด ทำให้เกิดความขัดแย้งเกิดขึ้น

การวิจัยเพื่อท้องถิ่น เรื่อง “ระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวตำบลปลายโพรง อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น” ครั้งนี้ มีเป้าหมายสำคัญในการสนับสนุนให้ชุมชนร่วมกันถอดบทเรียน/บททวนการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ที่ผ่านมา เพื่อนำเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเงื่อนไขปัจจัยในการบริหารจัดการและความขัดแย้งที่เกิดขึ้น แสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาและการพัฒนามาตรฐานคุณภาพการจัดการที่เหมาะสมกับท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการและสภาพปัญหาการท้องเที่ยวของตำบลปลายโพงพางที่ผ่านมา
2. เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากการท้องเที่ยวที่ผ่านมา เพื่อให้มีการพัฒนาการท้องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ยั่งยืนต่อไป
3. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการท้องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีมาตรฐานคุณภาพที่เหมาะสมกับท้องถิ่น

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ชุมชนมีความรู้/ความเข้าใจรูปแบบ การจัดการ และสภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท้องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพงพาง
2. ชุมชนมีแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกันพัฒนาการดำเนินงานหมู่บ้านท้องเที่ยวฯ
3. ชุมชนได้องค์ความรู้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการดำเนินงานหมู่บ้านท้องเที่ยวฯ ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

การดำเนินงานวิจัย

1. ประชุมทีมนักวิจัยเพื่อวางแผนการดำเนินงาน
2. ประชุมกำนัน/ ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการ อบต. และแกนนำชาวบ้านเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการและขั้นตอนการเก็บข้อมูล
3. เก็บข้อมูลชุมชนความเป็นมา การดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานหมู่บ้านท้องเที่ยว โดยการสำรวจพื้นที่ การเสวนากลุ่มผู้นำ (Focus group) ประกอบด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. กรรมการหมู่บ้านและชาวบ้านผู้สนใจ การสัมภาษณ์เจาะลึกผู้นำและผู้มีส่วนร่วมในโครงการหมู่บ้านท้องเที่ยวฯ
4. ประชุมแกนนำชาวบ้านในพื้นที่เพื่อตรวจสอบข้อมูล
5. วิเคราะห์ สรุปผลและวางแผนการนำเสนอข้อมูล
6. ประชุมประชาคมตำบลเพื่อนำเสนอข้อมูลและรับฟังความเห็นของชุมชน
7. สรุปผลการวิจัยและเขียนรายงาน

แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล

การศึกษครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีดังนี้

1. การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษารวบรวมจากเอกสารทางวิชาการ รายงานผลงานวิจัย รายงานประจำปีและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. การสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการผู้มีส่วนร่วมกับโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ (Key Informant Interview) การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ผู้นำและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการฯ การเสวนากลุ่มผู้ใหญ่บ้าน/สมาชิก อบต. ประจำหมู่บ้าน/ผู้นำ อื่น ๆ ในหมู่บ้านและประชาชนผู้สนใจ โดยให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นัดหมายตามวัน/เวลาที่กำหนด มีการใช้แผนที่หมู่บ้านเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมตรวจสอบข้อมูล/ทรัพยากรในหมู่บ้านของตัวเอง และการประชุมทีมนักวิจัยเป็นระยะ ๆ

3. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้ศึกษาได้เข้าไปพักค้างบ้านทรงไทยที่เป็นบ้านรับรองนักท่องเที่ยวในชุมชน เก็บข้อมูลเกี่ยวกับปรากฏการณ์และกระบวนการที่มองเห็นได้ในขณะที่ทำการศึกษาชุมชน

ประชากรที่ศึกษา

ประชากรที่ศึกษามีดังนี้

- 3.1 ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพรงหาง ทั้งในฐานะที่เป็นผู้นำท้องถิ่นและผู้ร่วมงานวิจัย
- 3.2 สมาชิก อบต. ประจำหมู่บ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำอื่น ๆ ในหมู่บ้าน
- 3.3 ประธานชมรมฯ และผู้มีส่วนร่วมในโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ เช่น เจ้าของครัวเรือนบ้านทรงไทยที่รับนักท่องเที่ยว เจ้าของเตาเคียวน้ำตาลมะพร้าว เจ้าของเรือให้บริการนักท่องเที่ยว
- 3.4 ครัวเรือนที่อยู่ในเส้นทางเรือนำนักท่องเที่ยวผ่าน
- 3.5 นักท่องเที่ยว
- 3.6 ร้านค้าในชุมชน
- 3.7 มอเตอร์ไซด์รับจ้างในชุมชน

นิยามศัพท์

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของ ท้องถิ่น เพื่อยุติการให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน (ททท. 2542, 2-51)

การมีส่วนร่วมของชุมชน คือ กระบวนการที่ประชาชนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการและร่วมรับผลประโยชน์ในกิจกรรม

มาตรฐานคุณภาพ คือ เกณฑ์ที่ใช้สำหรับกำหนดคุณสมบัติแหล่งท่องเที่ยว เป็นดัชนีในการพิจารณาตรวจสอบสถานภาพ ความเหมาะสม ความพร้อมต่าง ๆ ในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวผู้มาใช้บริการเกิดความพึงพอใจมากที่สุด

บทที่ 2

การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย ตำบลปลายโพรงพาง

ในบทนี้จะเป็นการนำเสนอบริบทของตำบลปลายโพรงพางเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ทั่วไป การปกครอง สภาพพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงพางตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน (2540-2545)

บริบทตำบลปลายโพรงพาง

สภาพพื้นที่ทั่วไป

ตำบลปลายโพรงพางเป็น 1 ใน 12 ตำบลของอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มีพื้นที่ 14.7 ตารางกิโลเมตร หรือ 9,190 ไร่ มี 9 หมู่บ้าน 1,526 ครัวเรือน ประชากร 7,196 คน เป็นหญิง 3,701 คน ชาย 3,495 คน ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม (ทำสวนมะพร้าวและ ส้มโอ) รับจ้าง และค้าขาย รายได้เฉลี่ย 23,000 บาท/คน/ปี (จากข้อมูล จปฐ. ปี 2544) ตำบลปลายโพรงพางอยู่ห่างจาก อำเภออัมพวา 8 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดสมุทรสงคราม 12 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 80 กิโลเมตร พื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม มีคลองและลำประโดงเชื่อมทุกหมู่บ้าน เอื้อประโยชน์ในการทำเกษตรกรรม ตำบลปลายโพรงพางมีอาณาเขต ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อด้านบางนางลี่และตำบลสวนหลวง อำเภอเมืองฯ
- ทิศใต้ ติดต่อด้านลิ้นสารและตำบลเพรทนามแดง อำเภอเมืองฯ
- ทิศตะวันออก ติดต่อด้านบางขันแตก อำเภอเมืองฯ
- ทิศตะวันตก ติดต่อด้านวัดประดู่และตำบลบางแค อำเภอเมืองฯ

ข้อมูลประชากรตำบลปลายโพรงพาง จากข้อมูล จปฐ. ปี 2544

อายุ	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
0-5 ปี	313	280	593	8.20
6-14 ปี	507	500	1,007	14.0
15-49 ปี	1,966	1,990	3,956	55.0
50 ปี ขึ้นไป	709	931	1,640	22.8
รวม	3,495	3,701	7,196	100.0

การปกครอง

ตำบลปลายโพรงยาง แบ่งการปกครองเป็น 9 หมู่บ้าน มีการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ตั้งแต่ปี 2539 และมีการเลือกตั้ง อบต. มาแล้ว 2 ครั้ง ครั้งแรกในปี 2539 มีนายธวัช บุญพัค เป็นประธานกรรมการบริหาร อบต. และนายสะอาด พึ่งนิม เป็นประธานสภา มีวาระการทำงาน 4 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2539-2543

การเลือกตั้ง อบต. ครั้งที่ 2 ในเดือนมิถุนายน 2543 มีนายสมจิตต์ ใจอ่อน เป็นประธานกรรมการบริหาร และนายวีระเดช อ้อยทอง เป็นประธานสภา สมาชิก อบต. ชุมเดิมได้รับการเลือกตั้ง 11 คน เป็นสมาชิกใหม่ 7 คน อบต. ปลายโพรงยางทั้ง 2 คณะมี ว่าที่ ร.ท.จิรวัฒน์ อินทเสน เป็นปลัด อบต. นายธวัช บุญพัค อดีตประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลายโพรงยางชุดแรก (อดีตกำนันตำบลปลายโพรงยางและผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 ด้วย) ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภา อบต. ปลายโพรงยาง ประจำหมู่ที่ 7

ภายหลังจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพรงยางชุดใหม่ในเดือนมิถุนายน 2543 ต่อมาในเดือนสิงหาคม 2543 กรมการปกครองได้จัดให้มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 และกำนันตำบลปลายโพรงยางที่ว่างลง (นายธวัช บุญพัค กำนันตำบลปลายโพรงยางผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 และอดีตประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลายโพรงยางชุดแรกโดยตำแหน่งกำนันตำบลปลายโพรงยาง ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภา อบต. ประจำหมู่ที่ 7) ผลการเลือกตั้งกำนันตำบลปลายโพรงยาง คือ นายสะอาด พึ่งนิม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 (อดีตประธานสภา อบต. ชุดแรก) และนายนิมิต อินทหลวง อดีตสมาชิกสภา อบต. หมู่ที่ 7 ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่หมู่ที่ 7 บ้านโคกเกตุ

ผู้นำที่สำคัญในหมู่บ้าน/ตำบลปลายโพรงยางที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หลังการเลือกตั้ง อบต. ชุดใหม่และการเลือกตั้งกำนัน/ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 มีดังนี้

1. นายสมจิตต์ ใจอ่อน	ประธานกรรมการบริหาร อบต.
2. นายวีระเดช อ้อยทอง	ประธานสภา อบต.
3. นายสะอาด พึ่งนิม	กำนันตำบลปลายโพรงยาง
4. นายนิมิต อินทหลวง	ผู้ใหญ่บ้าน โคกเกตุ (หมู่ 7)
5. นายธวัช บุญพัค	สมาชิก อบต. หมู่ 7 และประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวปลายโพรงยางจังหวัดสมุทรสงคราม อดีตประธานกรรมการบริหาร อบต. อดีตกำนันตำบลปลายโพรงยางและอดีตผู้ใหญ่บ้านบ้านโคกเกตุ (หมู่ 7)

รายชื่อ อบต. ปลายโพรงพาง (ฝ่ายบริหาร)

1. นายสมจิตต์ ใจอ่อน ประธานกรรมการบริหาร(สมาชิก อบต. หมู่ 4)
2. นายสมโภชน์ สิงห์จันทร์ กรรมการบริหารคนที่ 1 (สมาชิก อบต. หมู่ 3)
3. นางจิตภา สิงห์จันทร์ กรรมการบริหารคนที่ 2 (สมาชิก อบต. หมู่ 7)
4. ว่าที่ ร.อ. จิรวัดน์ อินทะแสน เลขานุการคณะกรรมการบริหาร

รายชื่อสภา อบต. ปลายโพรงพาง

1. นายวีระเดช อ้อยทอง ประธานสภา (สมาชิก อบต. หมู่ 1)
2. นายณรงค์ สระคง รองประธานสภา (สมาชิก อบต. หมู่ 8)
3. นายสาโรจน์ จินตลับ เลขานุการสภา (สมาชิก อบต. หมู่ 6)
4. นายวิระจิต จันทรเพ็ง สมาชิกสภา อบต. หมู่ 1
5. นายแดง วรวัตร สมาชิกสภา อบต. หมู่ 2
6. นางภูมิ สระคง สมาชิกสภา อบต. หมู่ 2
7. นายสมบุรณ์ ปานคำ สมาชิกสภา อบต. หมู่ 3
8. นางอารีรัตน์ นวมนาคะ สมาชิกสภา อบต. หมู่ 4
9. นายไพศาล กรุฑวัฒนา สมาชิกสภา อบต. หมู่ 5
10. นายศรี แก้วพูลง สมาชิกสภา อบต. หมู่ 5
11. นางจริยา ฐานะสมบุรณ์ สมาชิกสภา อบต. หมู่ 6
12. นายธวัช บุญพิศ สมาชิกสภา อบต. หมู่ 7
13. นายกฤษณะ ฉิมเกิด สมาชิกสภา อบต. หมู่ 8
14. นายประยงค์ สังข์สินธุ์ สมาชิกสภา อบต. หมู่ 9
15. นางเขาวเรศ หมั่นมณี สมาชิกสภา อบต. หมู่ 9

รายชื่อหมู่บ้านและผู้นำ (กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน)

- หมู่ที่ 1 บ้านปากวน มีนายสะอาด พึ่งฉิม เป็นผู้ใหญ่บ้านและกำนัน
- หมู่ที่ 2 บ้านวัดประชา มีนางฉัฐยา คำสำราญ เป็นผู้ใหญ่บ้าน
- หมู่ที่ 3 บ้านลัดดาช่วย มีนายณรงค์ สิทธิสงค์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน
- หมู่ที่ 4 บ้านวัดอมรวดี มีนายสมบัติ นันทสังข์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน
- หมู่ที่ 5 บ้านคลองขุดเล็ก มีนายสมพงษ์ กรุฑวัฒนา เป็นผู้ใหญ่บ้าน
- หมู่ที่ 6 บ้านหน้าวัดนางพิมพ์ มีนายชาญวิทย์ อยุศิริ เป็นผู้ใหญ่บ้าน
- หมู่ที่ 7 บ้านวัดโลกเกตุ มีนายนิมิต อินทหลวง เป็นผู้ใหญ่บ้าน

หมู่ที่ 8 บ้านวัดสี่แยก มีนายอุทัย นาคัน เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ 9 บ้านคลองแขก มีนายประสิทธิ์ ศรีสอาด เป็นผู้ใหญ่บ้าน

สภาพพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตำบลปลายโพรงทางเป็นชุมชนสวนมะพร้าวและส้มโอ แวดล้อมด้วย 7 คลอง 19 ลำประโดง และ 1 ลำราง ไหลผ่านทั่วทุกหมู่บ้านเป็นระยะทางประมาณ 41,900 เมตร เป็นระบบชลประทานธรรมชาติและเป็นเส้นทางการคมนาคมมาตั้งแต่ดั้งเดิม “โพรงทาง” เป็นชื่อคลองที่ไหลผ่านตำบล โดยเริ่มต้นจากแม่น้ำแม่กลองบริเวณวัดโพรงทางล่าง ชาวตำบลปลายโพรงทางสืบสานวิถีชีวิตมาจากรบรรพบุรุษอาชีพทำสวนมะพร้าวและน้ำตาลมะพร้าวที่มีรสหอมหวานเป็นที่เลื่องลือ

ชาวปลายโพรงทางที่อยู่ในวัยแรงงานจะไปทำงานรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมที่ในตัวเมืองสมุทรสงครามและสมุทรสาครโดยมีรถยนต์มารับ-ส่งทั้งเช้าและเย็น สมาชิกในครอบครัวที่เหลือส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ มีอาชีพทำสวนมะพร้าว/ส้มโอ รับจ้างเพื่อนบ้านทำมะพร้าวขาวเพื่อส่งโรงงานทำกะทิ ส่วนหนึ่งของผู้ที่ทำอาชีพทำสวนมะพร้าวจะเกี่ยวน้ำตาลมะพร้าว (หรือน้ำตาลปึก/น้ำตาลป๊อบ) ปัจจุบันมีบ้านที่เกี่ยวน้ำตาลมะพร้าวไม่มากนักเนื่องจากขาดแรงงานขึ้นต้นมะพร้าวและคนรุ่นหนุ่มสาวนิยมไปรับจ้างทำงานในโรงงานมากกว่าการทำสวน

ช่วงเช้าฟ้าสางก่อนลงสวน ชาวปลายโพรงทางจะเตรียมอาหารคาวหวานสำหรับใส่บาตรพระภิกษุที่พายเรือมารับบาตรตามบ้านริมฝั่งคลอง เรือพระภิกษุผ่านไป มีเสียงเรือขายกับข้าวมาร้องเรียกแม่บ้านให้ออกมาเลือกซื้อผักซื้อหมูสำหรับประกอบอาหารประจำวัน เรือขนมหวานพายตามมาไม่ห่าง ช่วงก่อนเที่ยง เรือก๋วยเตี๋ยวเย็นตาโฟปั่นเตร่เสียงดังแป๊บ ๆ เป็นสัญญาณเรียกลูกค้าให้ออกมารับประทาน เรือขายกล้วยแขก เรือขายสินค้าสารพัดอย่างเป็นมินิมาร์ทลอยน้ำแล่นมาบริการถึงหน้าบ้าน

ชาวปลายโพรงทางมีชีวิตที่เรียบง่ายและสงบ สภาพบ้านเรือนที่พักรออาศัยริมน้ำบางส่วนยังคงสภาพเป็นบ้านในสมัยโบราณ คือ “ บ้านทรงไทย ” มรดกบรรพบุรุษที่ชาวปลายโพรงทางพยายามอนุรักษ์และรักษาไว้ให้ลูกหลานสืบเนื่องยาวนานกว่า 100 ปีมาแล้ว หน้าบ้านทรงไทยด้านริมคลองเป็นศาลาทำน้ำสำหรับพ่อแม่และลูกหลานนั่งรับลมพักผ่อนหย่อนใจ พุดคุยกระแซะเข้าเฝ้าและคลายความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าจากงานประจำวัน บ้างก็ลงอาบน้ำคลองหน้าบ้านตามกิจวัตรประจำวัน

สองฝั่งคลองและลำประโดงแวดล้อมด้วยต้นจากและต้นลำพูเป็นระยะ ๆ ริมคลองและลำประโดงมีซังคักกึ่งตะกาดและปลาเป็นระยะ ๆ เป็นกับข้าวที่ไม่ต้องซื้อหา ลึกจากดลิ่งเข้าไปเป็นสวนมะพร้าว ส้มโอ กล้วย และมะม่วงที่ร่มเย็นและเขียวขจี ท่ามกลางเสียงนกร้องและกระรอกวิ่งไล่เล่นกันบนทางมะพร้าวสูงลิบ ยามค่ำคืนสูงหึ่งห้อยเป็นพันเป็นหมื่นตัวส่งแสงระยิบระยับพร่าพร่างบนต้นลำพูริมคลอง ยังมีให้คนเมืองต่างถิ่นได้มาชื่นชมด้วยความประทับใจก่อนขออาศัยนอนพักอย่างมีความสุขในบ้านทรงไทยริมน้ำที่ไม่มีโอกาสเป็นเจ้าของ

พัฒนาการหมู่บ้านท่องเที่ยว : จากจุดเริ่มต้นจนมีชื่อเสียง (2540-2545)

สภาพแวดล้อมธรรมชาติและวิถีชีวิตชาวสวนผลไม้เป็นทุนทางสังคมสำคัญที่ส่งผลให้ตำบลปลายโพพวงเป็นตำบลที่มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตั้งแต่เริ่มเปิดรับนักท่องเที่ยวในปี 2542 จนถึงปัจจุบัน หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพพวงเป็นสถานที่พักผ่อนที่นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งไทยและต่างชาติชื่นชอบและประทับใจ เป็นสถานที่ศึกษา / คู่มือของนิสิตนักศึกษา นักวิชาการ และองค์กรประชาชนกลุ่มต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และได้รับรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวดีเด่นประเภทแหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชนประจำปี 2543 จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (Thailand Tourism Award 2000)

โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย มีลำดับการดำเนินงานโดยสรุปดังนี้

ปี 2540 : นโยบายรัฐบาลด้านการท่องเที่ยวกระตุ้นให้ผู้นำปลายโพพวงสานฝันสู่ความจริงด้วยการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยว

วิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 รัฐบาลได้กำหนดให้การท่องเที่ยวเป็นกลยุทธ์ในการฟื้นฟูเศรษฐกิจ โดยกำหนดให้มีการรณรงค์ปีท่องเที่ยวไทย 2541 – 2542 หรือ Amazing Thailand 1998–1999 และมีนโยบายให้หน่วยราชการต่าง ๆ สนับสนุนนโยบายนี้ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยได้จัดทำโครงการส่งเสริมหมู่บ้านท่องเที่ยวตอบสนองนโยบายรัฐบาลโดยให้จังหวัดพิจารณาดำเนินการอย่างเป็นทางการ

ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพพวงได้ให้ความสนใจการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เนื่องจากได้รับฟังแนวคิดการดำเนินงานและการกระตุ้นจากข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของจังหวัดเป็นระยะ ๆ หลังจากกลุ่มผู้นำในตำบลร่วมกันไปศึกษาดูงานจากจังหวัดต่าง ๆ และวิเคราะห์ศักยภาพและโอกาสของชุมชนแล้ว อบต. ปลายโพพวงได้ตัดสินใจดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ปี 2541 : ปีแห่งการเตรียมความพร้อมชุมชน

- อบต. ปลายโพพวง และผู้นำท้องถิ่นได้ตัดสินใจร่วมกันในการพัฒนาหมู่บ้าน/ตำบลให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดย อบต. ปลายโพพวงได้จัดทำโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เสนอให้อำเภอ/จังหวัดทราบและสนับสนุนการดำเนินงานทั้งด้านวิชาการและงบประมาณ ผู้นำชุมชนและชาวปลายโพพวงได้ร่วมกันคิด วางแผน และดำเนินงานพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ที่เอื้อ

ประโยชน์ในการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณของ อบต. และ งบประมาณจากหน่วยราชการต่าง ๆ

ปี 2542 : เปิดตัวหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงพาง

- มีการจัดพิธีเปิดหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 2 ครั้ง คือ ครั้งแรกเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2542 เป็นการจัดพิธีเปิดหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยระดับตำบล และครั้งที่สอง เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2542 เป็นการจัดพิธีเปิดหมู่บ้านท่องเที่ยว ระดับจังหวัด การจัดพิธีเปิดหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ทั้งสองครั้งนี้เป็นการประกาศถึงความพร้อมของชาวปลายโพรงพางในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวและเป็นการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวให้สาธารณชนรับทราบ ปรากฏว่า ได้รับการขานรับจากนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เกินความคาดหมาย ช่วงแรกได้ทดลองใช้บ้านพักของผู้เฒ่าในชุมชนนำร่องในการรับนักท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ 3 หลัง และต่อมาได้มีการขยายจำนวนครัวเรือนบ้านทรงไทยรับนักท่องเที่ยวเป็น 14 และ 25 หลังคาเรือน จากจำนวนบ้านทรงไทยในหมู่บ้าน/ตำบล จำนวน 185 หลังคาเรือน

ปี 2543 : ได้รับรางวัลดีเด่นด้านการท่องเที่ยวจาก ททท.

ตำบลมีการเลือกตั้ง อบต. ใหม่

- วันที่ 10 มิถุนายน 2543 มีการเลือกตั้งสมาชิก อบต. ปลายโพรงพางชุดใหม่แทนชุดเก่าที่ครบวาระการบริหารงาน 4 ปี ผลปรากฏว่า อบต. ปลายโพรงพางชุดใหม่ไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในการสนับสนุนดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต่อเนื่องจาก ที่ อบต. ชุดเก่าดำเนินการไว้

- โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพรงพางยังคงดำเนินการอย่างต่อเนื่องภายใต้การบริหารงานของชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวปลายโพรงพางจังหวัดสมุทรสงคราม โดยมีมติคณะกรรมการบริหาร อบต. ปลายโพรงพางและประธานกรรมการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวตามข้อบังคับ อบต. ปลายโพรงพาง ซึ่งทำหน้าที่บริหารงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวมาตั้งแต่แรกเริ่ม เป็นประธานชมรมฯ

- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามได้ส่งโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ เข้าประกวดชิงรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวประจำปี 2543 จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผลปรากฏว่า หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงพางได้รับรางวัลอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวดีเด่นประเภทแหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชน (Tourism Award 2000) สื่อมวลชนทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และรายการสารคดีโทรทัศน์แทบทุกสถานี เผยแพร่การดำเนินงานเป็นระยะ ๆ เป็นผลให้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ นักวิชาการ นักศึกษา องค์กรประชาชนระดับรากหญ้าไปเยือนและพักค้างเพิ่มขึ้น

ปี 2544 : ปีแห่งความปิติ

- หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงหางเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีนักท่องเที่ยว นักวิชาการ นักศึกษา องค์กรประชาชนระดับรากหญ้า ไปเยือนและศึกษาดูงานจำนวนเพิ่มขึ้น และในวันที่ 29 กรกฎาคม 2544 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จเยือนหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ เป็นการส่วนพระองค์ ประทับเรือพายล่องชมธรรมชาติและวิถีชีวิตชาวสวนสองฝั่งคลอง ทรงแวะทอดพระเนตรการเลี้ยงน้ำตาลมะพร้าวที่บ้านนายเจริญ แก้วมรกต และพักผ่อนพระอิริยาบถที่บ้านทรงไทยของนายรัช ทอหงัด ประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวฯ รวมเวลาประทับในหมู่บ้านท่องเที่ยว 4 ชั่วโมง ตั้งแต่เวลา 15.00 – 19.00 น.

ปี 2545 : เรียนรู้และแบ่งปันบทเรียนในปีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนานาชาติ

- องค์การสหประชาชาติประกาศให้ปี 2545 เป็นปีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนานาชาติ (International Year of Ecotourism 2002) ประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนชุมชน 1 ใน 5 ชุมชน ที่ดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยไปร่วมประชุมระดับภูมิภาคว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ซึ่งเป็น 1 ใน 6 เวทีการประชุมในระดับภูมิภาค 6 ภูมิภาคทั่วโลก เพื่อนำบทเรียนและประสบการณ์ที่ได้แลกเปลี่ยนกับประเทศเพื่อนบ้านไปนำเสนอในการประชุมสุดยอดว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (The World Ecotourism Summit) ณ เมืองควิเบค ประเทศแคนาดา ในโอกาสที่องค์การสหประชาชาติประกาศให้ปี 2545 เป็นปีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนานาชาติ และได้รับเชิญจากการท่องเที่ยวให้ไปร่วมประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นด้านการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศเสมอ

การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย

การศึกษานี้ จะนำเสนอการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงหางจากจุดเริ่มต้นถึงปัจจุบัน ดังนี้

1. การเตรียมชุมชน

การดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงหางมิได้เริ่มดำเนินงานจากความว่างเปล่า ปลายโพรงหางเป็นตำบลที่มีศักยภาพของตนเอง นอกเหนือจากการเป็นสวนผลไม้ที่รุ่มร่า มีบ้านทรงไทยริมน้ำเป็นเอกลักษณ์แล้ว ตำบลปลายโพรงหางยังมีประวัติการพัฒนาชุมชนดีเด่นได้รับรางวัลระดับประเทศด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรักษาสืบสานภูมิปัญญา มีการรณรงค์ร่วมกันปลูกต้นไม้ริมถนนทุกหมู่บ้าน มีการสร้างคอกบ่อไข่ม้วนระดับครัวเรือนใช้ตั้งแต่ ปี 2539 เพื่อรักษาคุณภาพน้ำในลำคลองมิให้น้ำเน่าเหม็น สามารถใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันและการเกษตร จนกระทั่งได้รับรางวัลตำบลเขียวจีดีเด่นของมูลนิธิสถาบันราชพฤกษ์และรางวัลตำบล

พัฒนาดีเด่นประจำปี 2540 เป็นพื้นที่นำร่องของอำเภออัมพวาและของจังหวัดตามโครงการจัดหมู่บ้านเฉลิมพระเกียรติรัชกาลที่ 9 จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเป็นโครงการริเริ่มของจังหวัดสมุทรสงครามในการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ ในวันที่ 5 ธันวาคม 2542 ซึ่งส่งเสริมให้ประชาชนร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านที่อยู่นอกเขตเทศบาล/สุขาภิบาลทุกหมู่บ้านจำนวน 270 หมู่บ้าน ให้มีการพัฒนาที่ดี ประชาชนมีคุณภาพชีวิตดีผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานด้านข้อมูล จปฐ. และพ้นจากการเป็นหมู่บ้านยากจนทุกหมู่บ้านตามเกณฑ์การชี้วัดของข้อมูล กชช. 2 ค โดยมีระยะเวลาดำเนินการ 5 ปี ตั้งแต่วันที่ 5 ธันวาคม 2539 - 5 ธันวาคม 2544 และเป็นตำบลขยายผลตามโครงการน้ำเพื่อชีวิต : การขยายผลทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ (10 ราย) เพื่อเป็นตัวอย่างในการประกอบอาชีพเพิ่มรายได้แก่เกษตรกร

นโยบายรัฐบาลด้านการท่องเที่ยวช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ ปี 2540

วิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 รัฐบาลได้กำหนดใช้การท่องเที่ยวเป็นกลยุทธ์ในการฟื้นฟูเศรษฐกิจ โดยกำหนดให้มีการรณรงค์ปีท่องเที่ยวไทย 2541 - 2542 หรือ Amazing Thailand 1998-1999 และมีนโยบายให้หน่วยราชการต่าง ๆ สนับสนุนนโยบายการรณรงค์ปีท่องเที่ยวไทย ดังนี้

1. ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัย ได้ประชุมหัวหน้าส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและภาคธุรกิจท่องเที่ยวเอกชนเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขในภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ในระยะแรกได้ให้เร่งแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรม การรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว การจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ศูนย์บริการข้อมูล ข่าวสาร ป้ายชี้บอกทาง เป็นต้น (หนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ มท 0214.4/8088 ลง 30 พ.ค. 2540)

2. ในการสัมมนาผู้ว่าราชการจังหวัดและหัวหน้าส่วนราชการเกี่ยวกับแนวทางในการช่วยเหลือประชาชนในภาวะวิกฤตในเดือนธันวาคม 2540 รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (นายจรินทร์ ลักษณวิศิษฐ์) ได้มอบนโยบายเรื่องการท่องเที่ยวให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการ 14 เรื่อง (หนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ มท 0214.4/ว 0115 ลง 14 ม.ค. 2541) คือ

- 1) ให้จังหวัดรับผิดชอบคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดและจัดประชุมโดยเร็ว
- 2) ให้จังหวัด เทศบาล อบต.หรือหน่วยงานใด ๆ ที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวเพื่อให้บริการและประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวทราบ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจะสนับสนุนเอกสารข้อมูลเป็นบางส่วน
- 3) ให้จังหวัดเป็นผู้นำในการส่งเสริมกิจกรรม งานประเพณี ริเริ่มจัดกิจกรรมท่องเที่ยวใหม่ ๆ หรือฟื้นฟูประเพณีที่มีอยู่เดิมในท้องถิ่นให้เป็นที่ยู่อักเพิ่ม
- 4) ให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดพัฒนาคุณภาพสินค้าการท่องเที่ยว 9 หมวด

คือ ผลไม้ไทย อาหารไทย การจับจ่ายซื้อของที่ผลิตในประเทศไทย ศิลป วิถีชีวิตไทย กีฬาไทย และสากล การแสดงการบันเทิง มรดกโลกในประเทศไทย (อุทยาน สุโขทัย บ้านเชียง วัฒนธรรมประเพณี ความสวยงามตามธรรมชาติ ผลผลิตทางการเกษตร ประดูคู่เพื่อนบ้านอินโดจีน

- 5) ให้มีการรณรงค์ร่วมกันระหว่างจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน ในการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ในเรื่อง ดังนี้
 - การรักษาความสะอาด
 - การปลูกต้นไม้ประดับ
 - การปรับปรุงทางด้านกายภาพ เช่น ถนนเส้นทางต่างๆ
 - การจัดทำป้ายต้อนรับนักท่องเที่ยว
 - การจัดระเบียบร้านขายของ ร้านอาหาร ของที่ระลึก ป้ายน้ำมัน ให้มีความเป็นระเบียบสวยงาม
- 6) ให้มีการรณรงค์ในทุกฝ่ายเกี่ยวกับการท่องเที่ยว รวมทั้งประชาชนให้ทำหน้าที่เจ้าของบ้านที่ดีไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยว
- 7) ให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดูแลพฤติกรรมผู้ประกอบการให้บริการนักท่องเที่ยวโดยสุจริต เช่น กลุ่มผู้ขับรถรับจ้าง ขับเรือรับจ้าง เจตสิก เป็นต้น
- 8) ให้จังหวัดมีมาตรการและจัดประชุมเรื่องการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การบังคับใช้กฎหมายต่างๆ เช่น พ.ร.บ. ควบคุมอาคาร พ.ร.บ. โรงแรม โดยให้มีการกวาดขันอย่างเคร่งครัด
- 9) ในการจัดประชุมคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนการท่องเที่ยวจังหวัด ขอให้มีการพิจารณาความเป็นในการจัดทำป้ายชี้ทาง โดยเฉพาะในเส้นทางกรมทางหลวง ขอให้ส่งรายละเอียดไปที่กระทรวงคมนาคม
- 10) แหล่งท่องเที่ยวที่รับชาวมุสลิม ขอให้เร่งการประสานอาหารฮาลาล เสนอท่านจุฬาราชมนตรี
- 11) ให้จังหวัดสอดคล้องดูแลเรื่องสุขภาพจิตของนักท่องเที่ยว
- 12) ให้จังหวัดจัดเตรียมหมู่บ้าน / ตำบล / ชุมชน / เขตต่างๆ ที่สามารถพัฒนา เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ เช่น ในเรื่องศิลป วัฒนธรรม ฯลฯ โดยให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม ขอให้สำรวจและส่งเรื่องไปที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- 13) ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กรมศิลปากร กรมป่าไม้ ได้ดูแลอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและรักษาความเป็นธรรมชาติให้มากที่สุด ควรจัดให้มีการบรรยายสรุปก่อนให้นักท่องเที่ยวเข้าไปในพื้นที่

- 14) ให้มีการแข่งขันการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ ครั้งที่ 13 ในต่างประเทศด้วยเพื่อสนับสนุน/ส่งเสริมการท่องเที่ยว

นโยบายกรมการพัฒนาชุมชนด้านการท่องเที่ยว

กรมการพัฒนาชุมชนได้สนองตอบนโยบายรัฐบาลและกระทรวงมหาดไทยโดยการให้สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสนับสนุนการจัดทำโครงการส่งเสริมหมู่บ้านท่องเที่ยวด้วยการพิจารณาความเป็นไปได้และประสิทธิภาพที่ต้องทำให้เกิดขึ้นโดยเน้นคุณภาพเป็นหลัก ในการนี้กรมการพัฒนาชุมชนได้ให้แนวทางการคัดเลือกหมู่บ้าน ดังนี้

1. หมู่บ้านหรือตำบลที่เคยได้รับรางวัลชนะเลิศระดับจังหวัดหรือเขต
2. หมู่บ้านที่มีกิจกรรมดีเด่น เช่น กลุ่มสตรีดีเด่น ผู้นำอาชีพได้รับการคัดเลือกเป็นผู้นำอาชีพก้าวหน้าดีเด่น กลุ่มอาชีพดีเด่น เป็นต้น
3. หมู่บ้านมีแหล่งผลิตสินค้าหัตถกรรมหรืออุตสาหกรรมหรือผลผลิตด้านการเกษตรเป็นที่น่าสนใจและต้องการของคนทั่วไป
4. ประชาชนในชุมชนมีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน/หมู่บ้าน
5. หมู่บ้านมีแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในหมู่บ้านหรือมีทรัพยากรอื่นที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้
6. ที่ตั้งหมู่บ้านอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้ว
7. ที่ตั้งหมู่บ้านอยู่บนเส้นทางที่นักท่องเที่ยวเดินทางผ่าน
8. มีการจัดระเบียบชุมชน มีความสะอาด สวยงาม มีสภาพแวดล้อมดี
9. ประชาชนในชุมชนมีความพร้อมหรือมีแนวโน้มที่จะสามารถพัฒนาไปสู่อาชีพด้านการให้บริการด้านการท่องเที่ยวได้
10. เป็นหมู่บ้านที่ปลอดภัยจากยาเสพติด

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามกับการสนับสนุนหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามได้เล็งเห็นศักยภาพธรรมชาติของตำบลปลายโพรงหางด้านการท่องเที่ยว จึงนำเสนอแนวคิดให้ผู้นำตำบล (อบต. และผู้นำท้องถิ่น) ตระหนักถึงทุนทางสังคมตามธรรมชาติของหมู่บ้าน/ตำบลในการพัฒนาให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และใช้เป็นยุทธวิธีในการพัฒนาคุณภาพชีวิต อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม และเสริมสร้างรายได้ของครอบครัว/ชุมชน

แนวคิดการจัดทำหมู่บ้านท่องเที่ยวได้จุดประกายความฝันที่มีอยู่ในใจมานานของผู้นำชุมชน (นายรัช บุญพิศ กำนันและประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลาโยงพาง ในขณะนั้น) ที่ต้องการให้คนนอกชุมชนมาร่วมชื่นชมธรรมชาติสวนผลไม้ในตำบล ต้องการให้คนและสภาพแวดล้อมในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาที่ดีขึ้นกว่าเดิม และต้องการให้ชาวปลาโยงพางมีรายได้และคุณภาพชีวิตดีขึ้น เป็นการให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ในขณะที่ผู้นำคนอื่น ๆ ยังไม่มั่นใจว่า วิถีชีวิตชาวสวนมะพร้าวที่เรียบง่ายและธรรมดา ๆ ของชาวปลาโยงพางจะเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว

นายรัชฯ ได้ประสานงานขอให้สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามช่วยหาสถานที่ดูงานด้านการท่องเที่ยวแก่กลุ่มผู้นำและผู้สนใจประมาณ 10 คน ในปี 2541 คณะผู้สนใจได้ไปดูงานจังหวัดในภาคเหนือและภาคกลาง ที่จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน อุทัยธานี ราชบุรีและเพชรบุรี

ในขณะเดียวกันจังหวัดสมุทรสงครามได้มอบให้สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามจัดประกวดบ้านทรงไทยในโครงการประกวดเรือนทรงไทยจังหวัดสมุทรสงคราม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย กระตุ้นให้ชาวสมุทรสงครามเกิดความรักและหวงแหนในสิ่งที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ให้คงเอกลักษณ์ของไทยไว้ดังเดิม และประชาสัมพันธ์เอกลักษณ์ไทยให้สอดคล้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรสงคราม โดยการสรรหาคัดเลือกเรือนทรงไทยอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป เข้าประกวดในระดับอำเภอและจังหวัด ผลการตัดสินปรากฏว่า บ้านเรือนทรงไทยอายุ 87 ปี (ในปี 2541) ของนายรัช บุญพิศ หมู่ 7 ตำบลปลาโยงพางได้รับรางวัลชนะเลิศ

หลังจากกลับจากการศึกษาดูงานจังหวัดต่าง ๆ กลุ่มผู้นำ/ผู้ไปดูงานและเจ้าของบ้านทรงไทยได้มาประชุมร่วมกันคิด/วิเคราะห์ศักยภาพ จุดเด่น จุดด้อย และความเป็นไปได้ของตำบลปลาโยงพางในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ เมื่อเปรียบเทียบกับหมู่บ้านที่ได้ไปดูงานมา ผลการประชุมตำบลร่วมกัน พบว่า ตำบลปลาโยงพางมีทุนทางสังคมที่เป็นลักษณะเด่นและเอกลักษณ์ของตำบล ดังนี้

- ถ้าคลองธรรมชาติสะท้อนความเป็นอยู่ของชาวปลาโยงพาง
- เตาตาล เอกลักษณ์อาชีพเกี่ยวน้ำตาลมะพร้าวของชาวสวนปลาโยงพาง
- บ้านทรงไทยโบราณหลากหลายรูปแบบสองฝั่งคลอง
- มีส้มโอพันธุ์ขาวใหญ่ หวานเลิศรส
- ช้างค้ำกุ่มแสดงภูมิปัญญาชาวบ้าน
- ประเพณีวันกตัญญูอนุรักษ์ความเป็นไทย
- มัสยิดแห่งเดียวของจังหวัดสมุทรสงคราม

เมื่อตัดสินใจที่จะทำชุมชนให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว ผู้นำและชาวปลายโพรงพางร่วมกัน คิด วางแผน และดำเนินงาน ใช้เวลาในการเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวเป็นเวลา 18 เดือน จึงสามารถเริ่มทดลองเปิดรับนักท่องเที่ยวครั้งแรกมาพักค้างกับเจ้าของบ้านทรงไทยได้ใน ลักษณะโฮมสเตย์ (Home Stay) โดยนายธวัชฯ และเพื่อนผู้นำได้ใช้บ้านพักเรือนทรงไทยของตนเอง เป็นครัวเรือนนำร่องทดลองให้นักท่องเที่ยวมาพักค้างก่อน (Home Stay) รวม 3 หลัง จากนั้นได้มีการ ขยายบ้านทรงไทยเข้าร่วมโครงการฯ เพิ่มขึ้นเป็น 25 หลัง ตามลำดับ จากจำนวนบ้านทรงไทยใน ตำบลทั้งสิ้น 185 หลัง

ในช่วงแรกของการดำเนินงานเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ครัวเรือนบ้านทรงไทยมีความ วิตกกังวลกับการที่จะมีนักท่องเที่ยวมาพักค้างด้วย เกรงว่านักท่องเที่ยวจะรังเกียจชีวิตความเป็นอยู่ รับประทานอาหารพื้นบ้านไม่ได้ เป็นต้น แต่เมื่อมีนักท่องเที่ยวมาพัก มีการพูดคุยกันซักถามวิถีชีวิต ประจำวัน เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทักษะคติของเจ้าของครัวเรือนที่เป็นบ้านพักนักท่องเที่ยวเปลี่ยนไป เกิดความสนิทสนมเสมือนมีญาติมาเยี่ยม ทั้งเจ้าของบ้านทรงไทยและนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจซึ่ง กันและกัน นายสมพงษ์ เมืองรัมย์ หนึ่งในผู้คัดค้านแนวทางการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวและเป็น ครัวเรือนบ้าน ทรงไทยที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวตั้งแต่ช่วงแรก เล่าให้ฟังว่า

“--- เคมคิดว่าจะเป็นไปได้ยากที่จะให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมหมู่บ้าน มาพักค้างใน หมู่บ้านร่วมกับเจ้าของบ้าน หลายคนพูดถึงความปลอดภัยของเจ้าของบ้านและผู้มาพัก ค้างกับเรา หลายครอบครัวพูดคุยกันถึงการกินอยู่ การหลับนอน ที่หลับนอน ห้องส้วม ห้องน้ำ ยังเป็นชาวต่างประเทศที่เป็นฝรั่ง! เราจะพูดคุยกับเขาอย่างไร ?

สิ่งที่ไม่เคยคิดว่าจะมีคนมาสนใจ ก็มีคนมาสนใจ มาชื่นชมชีวิตบ้านสวนที่ แสนธรรมชาติของผม พี่สาว 4 คนของผมสนุกสนานกับการต้อนรับนักท่องเที่ยว มี การช่วยกันทำอาหาร รับประทานอาหารร่วมกันและช่วยกันเก็บล้างถ้วยชาม บรรยากาศ เสมือนมีญาติมาเยี่ยมและพักค้างด้วย เพิ่มชีวิตชีวาขึ้นจากกิจวัตรประจำวันที่จำเจ ที่ เป็นเช่นนี้เพราะตำบลปลายโพรงพางเริ่มเป็นที่รู้จักในฐานะเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์---

นายประมินทร์ แสนประสิทธิ์ พัฒนาการจังหวัดสมุทรสงครามและที่ปรึกษา โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ เปิดใจว่า “ เมื่อผมมารับตำแหน่งพัฒนาการจังหวัดใหม่ ๆ สิ่งแรกที่ทำ คือ การเรียนรู้พื้นที่ทุกหมู่บ้าน/ตำบลในสมุทรสงคราม ทำความรู้จักกับผู้นำชุมชนทั้งที่ เป็นผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำไม่เป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานสภาและประธาน กรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน เป็นต้น เมื่อกรมการพัฒนาชุมชนมี นโยบายส่งเสริมการจัดทำหมู่บ้านท่องเที่ยวตามนโยบายรัฐบาล ผมมีมโนภาพถึงตำบลปลายโพรงพาง และคิดว่าที่นี่เป็นพื้นที่ที่มีความพร้อมและศักยภาพในการ ส่งเสริมให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว ความคิด

ของผมนั้นก็ยังคงไม่เกิดผล เหมือนสุภาษิตที่ว่าตบมือข้างเดียวไม่ดัง เมื่อผมนำแนวคิดนี้ไปคุยกับ กำนัน กำนันเห็นดีเห็นงามไปด้วยเพราะกำนันเป็นคนรักธรรมชาติและเป็นคนักพัฒนาที่มีความมุ่งมั่น ตำบลปลายโพรงจึงสามารถพัฒนามาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เรา ...ผมหมายถึงทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง คือหน่วยราชการต่าง ๆ องค์กรเอกชน ชุมชน คือ อบต. ปลายโพรงและชาวตำบล ปลายโพรง ร่วมกันทุ่มเทและสานฝันให้เป็นจริง มีเป้าหมายร่วมกันในการสนับสนุนให้ตำบล ปลายโพรงเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยที่ยั่งยืนต่อไป--" (ยาใจ ศรีวิโรจน์ และ คณะ, 39-40: 2543)

2. การบริหารจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ

การบริหารจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงมี

2 รูปแบบ คือ

2.1 การบริหารจัดการโดย อบต. ปลายโพรง ในระยะแรกเริ่มการดำเนินงาน (ปี 2541-2543) อบต. ปลายโพรงเป็นศูนย์กลางในการบริหารงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว มีการออกข้อบังคับตำบลเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลปลายโพรง พ.ศ. 2542 (ลงวันที่ 8 มิถุนายน 2542) และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานจัดการการท่องเที่ยวกำหนดให้มีบทบาทในการจัดทำแผนการจัดการท่องเที่ยวของตำบลอย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจน มีการกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกบ้านทรงไทยและบทบาทหน้าที่เจ้าของบ้านทรงไทยที่เปิดรับนักท่องเที่ยว กำหนดรายการ การท่องเที่ยวและอัตราค่าเช่าหรือ กำหนดอัตราค่าบริการพักค้างบ้านทรงไทย และประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้เข้ามาสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวของตำบล

คณะกรรมการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวภายใต้การกำกับดูแลขององค์การบริหาร ส่วนตำบลปลายโพรง มีประธานกรรมการบริหาร อบต. เป็นประธาน กรรมการอื่นประกอบด้วย ประธานสภา อบต. รองประธาน อบต. และสมาชิก อบต. ที่ได้รับเลือกอีกไม่น้อยกว่า 3 คน โดยมีปลัด อบต. เป็นเลขานุการ คณะกรรมการชุดแรก มีดังนี้

1) นายวัช	บุญพัก	ประธานกรรมการ
2) นายสะอาด	พึงฉิม	กรรมการ
3) นายอุทัย	นาคัน	กรรมการ
4) นายนิมิต	อินทหลวง	กรรมการ
5) นายณรงค์	สระคง	กรรมการ
6) นายวีระเดช	อ้อยทอง	กรรมการ
7) ว่าที่ ร.ท.จิรวัดน์ อินทะแสน		กรรมการและเลขานุการ

กิจกรรมและงบประมาณที่สนับสนุนโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ

โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ได้รับงบประมาณสนับสนุนทั้งจาก อบต. หน่วยราชการ และองค์กรพัฒนาเอกชน ดังนี้

1. กิจกรรมที่ดำเนินงาน โดยงบประมาณของ อบต.

- 1) การจัดสร้างบ้านพักด้วยไม้มะพร้าวขนาดเล็กสำหรับท่องเที่ยว 4 หลัง เป็นเงิน 160,000 บาท
- 2) การสร้างศูนย์ฝึกอาชีพด้านหัตถกรรม 1 หลัง งบประมาณ อบต. เป็นเงิน 650,000 บาท
- 3) จัดสร้างป้ายหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพธิ์พาง ขนาด ใหญ่ 1 ป้าย และป้ายบอกเส้นทางเข้าหมู่บ้าน

2. กิจกรรมที่ดำเนินงาน โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น

- 1) การสร้างอาคารศูนย์สารนิเทศการตลาด 1 หลัง งบประมาณโครงการพัฒนาตำบล (คพต.) 440,000 บาท
- 2) การปรับปรุงบริเวณที่ตั้งศูนย์การจัดการท่องเที่ยวพื้นที่ประมาณ 3 ไร่ งบประมาณโครงการพัฒนาตำบล 440,000 บาท
- 3) จัดซื้ออุปกรณ์เครื่องมือสำหรับผลิตผลิตภัณฑ์จากไม้มะพร้าวและเครื่องมือทำเฟอร์นิเจอร์ งบประมาณโครงการพัฒนาตำบล 400,000 บาท
- 4) การฝึกอบรมเพิ่มพูนทักษะหัตถกรรมจากไม้มะพร้าว หลักสูตร 15 วัน งบประมาณโครงการตามแผนยุทธศาสตร์ร่วมเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง (มิยาฮาวา) จากกรมการพัฒนาชุมชน 150,000 บาท ในปี 2542
- 5) การฝึกอบรมเพิ่มพูนทักษะหัตถกรรมจากกะลามะพร้าวและก้านมะพร้าว งบประมาณตามมาตรการเพิ่มการใช้จ่ายภาครัฐเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจประจำปี 2542 จากกรมการพัฒนาชุมชน 100,000 บาท
- 6) การสัมมนาจัดสัมมนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กับการพัฒนาฝีมือแรงงาน มีการเชิญ อบต. 9 แห่งในอำเภออัมพวาที่มีความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มานำเสนอประสบการณ์และแผนงาน และมีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้แทนจากกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมการพัฒนาชุมชน และรองผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสงคราม มาร่วมกันอภิปรายให้ข้อเสนอแนะการดำเนินงาน

- 7) การขุดคลองและร่องสวนจัดแปลงเกษตรผสมผสานตามแนวทฤษฎีใหม่ จำนวน 10 ราย งบประมาณจากสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท 237,000 บาท
- 8) โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์คลองโคกเกตุเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว งบประมาณสนับสนุนจากกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคมหรือกองทุนชุมชน (SIF : Social Investment Fund) ในปี 2542 เป็นเงิน 2,290,000 บาท สำหรับกิจกรรม ดังนี้
 - การสร้างศาลาทรงไทยศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
 - การสร้างทางเดินเท้าไม้ระแนงตามแนวฝั่งคลอง (ดำเนินการไม่เสร็จและกองทุนชุมชนได้รับการสนับสนุน)

2.2 การบริหารจัดการโดยชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพพทาง

(มิถุนายน 2543 – ปัจจุบัน)

ในเดือนมิถุนายน 2543 ได้มีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร อบต. ปลายโพพทางชุดใหม่ เนื่องจากครบวาระการบริหารงาน 4 ปี ตาม พ.ร.บ. สถาปนาและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 ผลการเลือกตั้ง ปรากฏว่า นายรัช บุญพัฑฒ ซึ่งเคยเป็นประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลายโพพทาง ไม่ได้รับการเลือกตั้งให้เป็นประธานกรรมการบริหาร อบต. ชุดใหม่ เป็นเพียงสมาชิก อบต. หมู่ที่ 7 (บ้านโคกเกตุ) และพ้นจากการเป็นกำนันปลายโพพทางและผู้ใหญ่บ้านโคกเกตุ (นายสมจิตต์ ใจอ่อน ได้รับการเลือกตั้งให้เป็นประธานกรรมการบริหาร อบต. นายสะอาด พึ่งฉิม เป็นกำนันตำบลปลายโพพทาง และนายนิมิต อินทรหลวง เป็นผู้ใหญ่บ้านโคกเกตุ).

นายรัชฯ ในฐานะที่เคยเป็นประธานกรรมการบริหาร อบต. และเป็นประธานคณะกรรมการดำเนินงานจัดการการท่องเที่ยวตามข้อบังคับ อบต. พ.ศ. 2542 ได้ทำหน้าที่บริหารการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ มาตั้งแต่เริ่มแรก ยังคงทำหน้าที่บริหารโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ อย่างต่อเนื่องในนามของประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพพทางจังหวัดสมุทรสงคราม

ชมรมฯ มีระเบียบข้อบังคับลงวันที่ 25 เมษายน 2543 เป็นแนวทางในการบริหารงาน มีคณะกรรมการบริหาร จำนวน 16 คน มีนายรัช บุญพัฑฒ เป็นประธาน นายอุทัย นาคัน เป็น เภรัญญิก และนางสาวขวัญชีวัน บุญพัฑฒ เป็นเลขานุการ กรรมการอื่น ๆ ประกอบด้วยเจ้าของบ้านทรงไทยที่รับนักท่องเที่ยว เจ้าของเรือรับนักท่องเที่ยวและเจ้าของเตาเคี่ยวน้ำตาลมะพร้าวจุดศึกษาดูงานของนักท่องเที่ยว

สาระโดยสรุปในระเบียบกำหนดให้มอบรายได้เข้าชมรมโดยคิดจากนักท่องเที่ยว คนละ 20 บาท/คน ให้เภรัญญิกลงบัญชีรับ-จ่ายเป็นประจำทุกเดือน พร้อมทั้งนำเสนอให้ที่ประชุมคณะ

กรรมการบริหารชมรมทราบเป็นประจำทุกครั้งที่มีการประชุม (ทุกวันที่ 25 ของเดือน) กำหนดให้จัดนักท่องเที่ยวเข้าพักบ้านพักสมาชิกโดยยึดหลักความเป็นธรรมและความชอบธรรม มีการหมุนเวียนไปตามปฏิทินที่ชมรมจัดไว้ล่วงหน้าในแต่ละเดือนและแจ้งให้ครัวเรือนสมาชิกทราบ และกำหนดให้แจ้งขอผู้มาเที่ยวและพักค้างประกาศให้สมาชิกและบุคคลทั่วไปรับทราบ ณ ที่ทำการชมรมเป็นประจำทุกเดือน

- โครงสร้างการบริหารงานชมรม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ฝ่ายต้อนรับและบริการนำเที่ยว มีนายรัช นุญพัค เป็นประธานและนายปรีชา ศรีประภา เป็นผู้ช่วย มีหน้าที่รับผิดชอบในการต้อนรับ ประชาสัมพันธ์และอำนวยความสะดวกในการนำเที่ยวสถานที่ต่าง ๆ ที่เป็นวิถีชีวิตของชุมชน บริการจัดนำเที่ยวทั้ง 3 เส้นทางที่มีอยู่แล้วให้ลูกค้าได้รับบริการอย่างดีที่สุด เพื่อหาคำตอบแก่นักท่องเที่ยวที่ว่า “เที่ยวที่ไหน”

ส่วนที่ 2 ฝ่ายที่พัก Home Stay มีนายนิมิต อินทหลวง เป็นประธานและนางบุญส่ง ยศวิปาน เป็นผู้ช่วย มีหน้าที่รับผิดชอบในการเตรียมสถานที่พักบ้านพักแบบ Home Stay ให้สะอาดเรียบร้อย ให้ผู้ไปพักได้รับความสะดวกในการบริการ เช่น ที่นอน หมอน มุ้ง ห้องน้ำ ห้องส้วม เพื่อบริการที่พักแก่นักท่องเที่ยวให้ดีที่สุด เพื่อตอบคำถามที่ว่า “พักที่ไหน”

ส่วนที่ 3 ฝ่ายอาหารและโรงครัว มีนายอุทัย นาคันเป็นประธานและนายชั้น สุขสมบัติศิริ เป็นผู้ช่วย มีหน้าที่รับผิดชอบในการเตรียมรายการอาหารพื้นบ้านและสถานที่รับประทานอาหารให้พร้อมเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยวในแต่ละมื้อให้ดีที่สุด และเพื่อตอบคำถามนักท่องเที่ยวที่ว่า “กินที่ไหน”

3. การบริหารกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว

การบริหารจัดการและประสานงานนักท่องเที่ยวทั้งในรูปแบบการบริหารงานโดย อบต. ปลาโพงพาง (ตั้งแต่ปี 2540-มิถุนายน 2543) และในรูปของชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวฯ (ตั้งแต่มิถุนายน 2543 – ปัจจุบัน) ดำเนินงานโดยนายรัชฯ และคณะมาโดยตลอด โดยมีกิจกรรมดังนี้

1) การต้อนรับนักท่องเที่ยว อบต. ได้จัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเป็นสัดส่วนแยกจากสำนักงาน อบต. ไปประมาณ 300 เมตร มีป้ายต้อนรับนักท่องเที่ยวขนาดใหญ่สูงเด่นเป็นสง่า ทำด้วยปล่องเตาตาลสัญลักษณ์ของเตาตาล (เตาเคียวน้ำตาลมะพร้าว) บริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยวประกอบด้วยอาคารศูนย์ฝึกอาชีพด้านหัตถกรรม อาคารศูนย์สาธิตการตลาด ห้องน้ำสำหรับนักท่องเที่ยว ศาลาทรงไทยขนาดใหญ่ บ้านพักไม้มะพร้าวขนาดเล็กสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการความเป็นอิสระ 4 หลัง ด้านหลังศาลาทรงไทยมีลำประโดงไหลผ่าน มีก๊วยเคียวเรือรศที่เข้าของเรือมักจะพายมาจอดคอยบริการนักท่องเที่ยวช่วงกลางวัน หลังจากที่พักขาให้ชาวปลาโพงพางที่มีบ้านอยู่ริมคลองในช่วงเช้าแล้ว

หลังจากการเลือกตั้งสมาชิก อบต. ปลาโพงพางชุดใหม่ในเดือนมิถุนายน 2543 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวได้ย้ายจากพื้นที่เดิมไปอยู่ที่ในบริเวณบ้านทรงไทยของนายรัชฯ ประธาน

ชมรมฯ ซึ่งอยู่ถัดจากที่เก่าออกไปประมาณ 100 เมตร บริเวณบ้านแวดล้อมด้วยสวนส้มโอและสวนมะพร้าว มีลำประโดงไหลผ่านหน้าบ้าน ช่วงกลางวันจะมีเรือกล้วยและเรือนาที่ขามาจอดคอยบริการนักท่องเที่ยว

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เป็นสถานที่สำหรับต้อนรับและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ภายในศูนย์มีสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้น ดังนี้

- ให้บริการข้อมูลข่าวสารด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่พัก อัตราค่าใช้จ่ายและบริการอื่น ๆ แก่นักท่องเที่ยว
- มีมุมแสดงนิทรรศการความเป็นมาโครงการและภาพกิจกรรมโครงการ
- มีมุมจำหน่ายเครื่องดื่ม ผลไม้และผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น
- เป็นสถานที่รับประทานอาหารเช้าและอาหารเย็นของนักท่องเที่ยว
อาหารเช้าเป็นข้าวต้มพร้อมข้าวอย่างน้อย 3 อย่าง อาหารเย็นเป็นข้าวพร้อมกับข้าวอย่างน้อย 5 อย่าง (ไม่รวมผลไม้และของหวาน)
- มีท่าจอดเรือรับนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะโทรศัพท์มาถามข้อมูลการท่องเที่ยว การเดินทางและการเตรียมตัวมาพักค้างล่วงหน้าก่อนที่จะเดินทางมา เมื่อมาถึงศูนย์บริการนักท่องเที่ยวก็จะพบนายวิชา ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่คอยต้อนรับนักท่องเที่ยว บรรยายสรุปการดำเนินงานและกิจกรรม/เส้นทางท่องเที่ยว ก่อนที่จะจัดนักท่องเที่ยวให้นั่งเรือออกไปชมกิจกรรมต่าง ๆ

นอกจากนี้ยังมีนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเองโดยที่ไม่ได้โทรศัพท์มาจองล่วงหน้า ซึ่งหากเป็นช่วงวันธรรมดาที่ไม่ใช่วันหยุดสุดสัปดาห์ ก็จะไม่มีปัญหาด้านที่พัก หากเป็นเสาร์อาทิตย์ที่มีนักท่องเที่ยวมาพักจำนวนมากก็จะผิดหวังกลับไป แทบทุกวันจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือน/ขอรับทราบข้อมูลและมาชมบรรยากาศหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ/บ้านทรงไทยที่เป็นไฮไลต์ก่อนที่จะมาพักค้างในโอกาสต่อไป หรือแม้แต่ชาวสมุทรสงครามเองที่ไปทำงานต่างถิ่นที่กรุงเทพฯ หรือที่อื่น ๆ ก็มักจะมาศึกษาข้อมูลและชมลักษณะบ้านทรงไทยของนายวิชา ไว้เป็นข้อมูลสำหรับเพื่อนฝูงซึ่งมีข้อมูลเบื้องต้นมาแล้วจากการเผยแพร่ของสื่อมวลชน

เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะรับรู้ข่าวสารหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ จากสื่อโทรทัศน์ ซึ่งมีการสัมภาษณ์นายวิชา ดังนั้น เมื่อมาถึงศูนย์บริการนักท่องเที่ยวก็จะคาดหวังให้นายวิชา มาต้อนรับและทักทาย

2) การจัดที่พักนักท่องเที่ยว ที่พักนักท่องเที่ยวจะเป็นบ้านทรงไทยโบราณของชาวสวนที่ตั้งอยู่ริมคลองหรือลำประโดง ซึ่งชุมชนได้กำหนดให้บ้านทรงไทยเป็นสัญลักษณ์ที่พักของหมู่บ้านท่องเที่ยว ปัจจุบัน ตำบลปลายโพรงมีบ้านทรงไทย 185 หลัง หลายหลังอายุเกือบ 200 ปี

รูปทรง/ลักษณะแปลนบ้านทรงไทยแต่ละหลังจะแตกต่างกันเนื่องจากวัสดุที่ใช้ก่อสร้างเป็นไม้และในอดีตรับได้มีการบำรุงรักษาอย่างวิธีสมัยใหม่ ดังนั้นเมื่อนานปีเข้า แดก ลม ฝนเป็นสาเหตุให้มีการชำรุด จึงต้องมีการบูรณะซ่อมแซมขึ้นใหม่ในทรวดทรงเช่นเดิม หรือเสริมวัสดุใหม่เข้าไปแทนที่ชำรุด ฝีมือช่างอาจไม่ใช่คนเดิม มีความประณีตไม่เท่ากัน ลักษณะบ้านจึงอาจเปลี่ยนแปลงรายละเอียดไปบ้าง เมื่อมีการซ่อมกันเกือบทุกสิบหรือสามสิบปี หนักเข้าก็รื้อสร้างใหม่ แปลนจึงแตกต่างกันไป

- ประทีป มาลากุล (พัฒนาการบ้านคนไทยในภาคกลาง, 2530 : 49-50 และ 117-118) กล่าวว่า บ้านเรือนคนไทยที่มีแม่น้ำใหญ่ไหลผ่าน เช่น กรุงเทพฯ อยุธยา อ่างทอง ฉะเชิงเทรา สมุทรสงคราม ราชบุรี ฯลฯ มักจะเกาะกลุ่มกันตามริมน้ำ เนื่องจากชีวิตเกี่ยวข้องกับน้ำเป็นประจำ การปลูกบ้านริมน้ำจึงได้รับความสะดวก ในการสัญจร น้ำในลำคลองใช้ดื่ม ใช้อาบ ชักล้าง รดต้นไม้ และจะให้สะดวกมากยิ่งขึ้น ก็สร้างบ้านเป็นเรือนแพไปเลย ตัวบ้านตั้งอยู่บนแพลูกบวบไม้ไผ่ สามารถเลื่อนไปได้ตามใจชอบ บ้านคนไทยในยุคต้น และต่อมาจนถึงอีกหนึ่งศตวรรษ ส่วนหนึ่งอาศัยและทำมาค้าขายในบ้านที่เป็นเรือนแพ เรือนแพต้องมีการเปลี่ยนไม้ไผ่ลูกบวบกันเกือบทุกปี เพราะไม้ไผ่ใช้ไปนาน ๆ ก็แตกและร้าว ตัวเรือนแพต้องปักหลักผูกกันอย่างดี สมัยดั้งเดิมใช้ผูกหลักและโยงขึ้นไปผูกบนตลิ่งอีกทีเพราะอาจหลุดลอยเมื่อน้ำขึ้น ต่อมาการสัญจรทางน้ำเพิ่มมากขึ้น เรือติดเครื่องเริ่มมีมากขึ้นในสมัยรัชกาลที่ห้าและรัชกาลที่หก เรือนแพเมื่อโดนถูกคลื่นจากเรือยนต์ย่อมเคลื่อนไหวและเกิดการกระทบกัน ทำให้เป็นปัญหา นานเข้าชาวเรือนแพเลียดโอกาสปักเสาจริงบนริมตลิ่งกลายเป็นเรือนริมน้ำ

ตัวอย่างบ้านไทยโบราณของจังหวัดสมุทรสงครามสามารถชมได้ที่วัดอัมพวัน อำเภออัมพวา สมุทรสงครามเป็นจังหวัดหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของชาติไทย ที่บริเวณวัดอัมพวันเป็นนิเวศสถานเดิมของสมเด็จพระอมรินทราบรมราชย์สมัยก่อนตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ ครั้นต่อมาในสมัยรัชกาลที่หนึ่ง สมเด็จพระอมรินทร์ฯ ได้ทรงพระราชทานให้เป็นวัดอัมพวัน โดยพระราชทานนิเวศสถานเดิมของพระองค์ท่านให้กับวัดด้วย ปัจจุบันเรียกว่า พระตำหนักน้อย เป็นอาคารขนาดสามห้อง ด้านหน้ามีระเบียงเชื่อมกับบันไดก่ออิฐถือปูนสูงห้าชั้น ตัวตำหนักมีหลังคาทรงสูง หัวย้ายมีพะไล ชายคา ด้านทิศเหนือยื่นออกมายาว จึงมีสนามงเรียบรองรับทั้งห้าช่วงเสา ทิศตะวันออกและตะวันตกมีหน้าต่างทุกช่องเสารวมสามบาน เสาใช้ไม้กลมรอดทะลุกลางเสา พื้นปูจากรอดถึงรอด ฝาเป็นปะกนตั้งอยู่บนพริ้ง โครงระเบียงมีลูกกรมฉลุลายรอบสามด้าน ลักษณะเป็นบ้านแบบสามัญชนไม่ใหญ่โตมาก ฝีมือธรรมดา ท่านเจ้าอาวาส (พระครูอัมพวันเจติยานุรักษ์) ได้ให้สัมภาษณ์ประทีป มาลากุล ว่า เป็นพระตำหนักเดิม แต่ได้มีการซ่อมแซมไปบ้างตามกาลเวลา ส่วนทรวดทรงมิได้เปลี่ยนแปลง หลังคามุงกระเบื้องดินเผา ลักษณะอาคารทั่วไปเป็นบ้านคนไทยได้ดูสูง แต่ไม่สามารถเดินลอดได้

โครงสร้างของแปลนบ้านไทยจะมีการกำหนดขนาดเป็นห้อง เช่น ขนาดสามห้องห้าห้อง บ้านคนไทยสามัญชนมักจะสร้างขนาดสามห้อง มีระเบียงอยู่บ้านหน้าแล้วลงบันได เป็นแบบครอบครัวเริ่มก่อร่างสร้างตัว แบบที่มีสมาชิกมากขึ้น คือ มีลูกเล็กหนึ่งถึงสองคน ตัวบ้านยังคงเป็น

ขนาดสามห้อง แต่เป็นสองหลังแฝด ภายนอกจะเห็นเป็นหลังคาแฝดมีรางน้ำกลางบ้าน แฉ่งจึงลดชั้นมาเป็นระเบียบ และพาดบันไดไว้ขึ้น/ลง ครอบครัวที่ถูกต้อง ๑ แต่งงานแล้วทั้งคู่ถูกขยและสะใภ้ แต่ยังอยากอยู่ในกลุ่มเดียวกันก็ต่อซานเรือนออกไปตรงหน้าบ้านบิดามารดา ได้ระยะพอควรจึงสร้างเรือนใหม่ขนาดสามห้องอีกหลังทางด้านซ้ายให้ลูกสาวและลูกเขย ด้านขวาสร้างเพิ่มอีกหลังให้ลูกชายและลูกสะใภ้ ถ้าขยและสะใภ้หลายคน ซานเรือนก็จะต้องยาว บ้านก็เรียงไปแบบกฎีสงฆ์ชนิดแผนผังตามยาว ซึ่งเหมาะสมกับดินฟ้าอากาศ วัฒนธรรม และสังคมของชาวไทยภาคกลางแต่เดิม

นักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวใหญ่จะโทรศัพท์ติดต่อการจองที่พักและแจ้งจำนวนผู้มาพักค้างล่วงหน้า นายธวัชฯ จะเป็นผู้กำหนดบ้านพักให้แก่นักท่องเที่ยวโดยพิจารณาจากจำนวนนักท่องเที่ยวในกลุ่มที่มาด้วยกัน วัช เพศ ความต้องการ/สุขภาพของนักท่องเที่ยว และบ้านทรงไทยในโครงการฯ ที่เหมาะสมกับจำนวนนักท่องเที่ยว

การกระจายที่พักให้นักท่องเที่ยวเป็นประเด็นวิพากษ์ที่เป็นที่กล่าวขานกันมากว่า นายธวัชฯ มักจัดที่พักให้นักท่องเที่ยวพักที่บ้านของตัวเองและบ้านใกล้เคียง ไม่กระจายนักท่องเที่ยวไปพักบ้านอื่น ๆ ที่เข้าร่วมโครงการอย่างเสมอภาคกัน ในขณะที่เดียวกันก็มีข้อสังเกตในการขยายจำนวนบ้านพักรับรองนักท่องเที่ยวว่า โครงการดำเนินงานมานานกว่า 2 ปีแล้ว น่าจะมีการขยายบ้านพักได้จำนวนมากกว่านี้

นายธวัชฯ ให้ข้อมูลว่า บางครั้งที่ไม่สามารถกระจายนักท่องเที่ยวให้หมุนเวียนไปพักตามบ้านต่าง ๆ ได้ เช่น นักท่องเที่ยวบางคนมีข้อมูลจากการอ่านนิตยสารการท่องเที่ยวและต้องการพักบ้านที่มีการกล่าวถึงในนิตยสาร เช่น ต้องการพัก “บ้านสี่สาวสามร้อยปี” ที่มีการกล่าวถึงในนิตยสาร อสท. ฉบับเดือนตุลาคม 2542 นักท่องเที่ยวบางกลุ่มมีข้อจำกัดส่วนตัว เป็นผู้สูงอายุ ไม่สะดวกในการขึ้น-ลงเรือ และต้องการบ้านพักที่มีห้องน้ำอยู่ในบ้าน เมื่อเห็นบ้านทรงไทยของคนซึ่งอยู่ในบริเวณศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยว ก็จะขอพักเลย นอกจากนี้ในบริเวณบ้านพักของคนยังมีบ้านพักที่จัดสร้างสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวที่มาเป็นกลุ่ม 10-20 คน และต้องการพักด้วยกันเป็นอิสระจากเจ้าของบ้านไว้บริการอีก 1 หลัง เป็นต้น

นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวบางกลุ่มชอบดูบ้านก่อนเข้าพัก นั่งเรือเลี้ยวอยู่ท้ายหลังในที่ลุดคดสันใจกลับบ้านไปเลยก็มี ด้วยเหตุนี้ บางครั้งโครงการจึงมีปัญหาในการหมุนเวียนและจัดลำดับบ้านพักสมาชิกในการรับนักท่องเที่ยว ซึ่งในเรื่องนี้ นายนิมิต อินทหลวง ผู้ใหญ่บ้านโคกเกตุหนึ่งในผู้มีส่วนร่วมบุกเบิกโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ และมีประสบการณ์ในการจัดบ้านพักให้นักท่องเที่ยวเข้าพักระยะเวลาหนึ่ง กล่าวเสริมว่า ปัญหาที่พบในการจัดนักท่องเที่ยวเข้าบ้านพักนี้ ถ้าไม่ประสบปัญหาด้วยตัวเองจะไม่เข้าใจว่าเป็นสิ่งเกิดขึ้นจริง ๆ

เกณฑ์การคัดเลือกบ้านทรงไทยที่รับนักท่องเที่ยว บ้านทรงไทยที่รับรองนักท่องเที่ยวมีเกณฑ์ที่โครงการฯ กำหนดไว้ในกาพิจารณา คัดเลือกเข้าร่วมโครงการ ดังนี้

- เป็นบ้านทรงไทยริมน้ำซึ่งกำหนดให้เป็นสัญลักษณ์ของโครงการ
- สภาพบ้านเหมาะสม มีสิ่งแวดล้อมดี บริเวณบ้านภายใน/ภายนอกสะอาด มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น ที่นอน หมอน มุ้ง ผ้าห่ม ห้องน้ำ/ห้องสุขาที่สะอาด สะดวก และถูกสุขลักษณะ มีพื้นที่ว่างเป็นสัดส่วนในการจัดที่นอนให้นักท่องเที่ยว
- เจ้าของบ้านยินยอมเข้าร่วมในโครงการ เจ้าของบ้านและสมาชิกมีพฤติกรรมเหมาะสม อภัยสัຍไมตรีคิ ยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยว ไม่เกณฑ์การพนันและไม่ดื่มสุรา
- เจ้าของบ้านจะต้องจัดเตรียมอาหารคาว-หวานให้นักท่องเที่ยวใส่บาตรพระภิกษุทางเรือตอนเช้า
- เจ้าของบ้านต้องพาเรือรับ-ส่งนักท่องเที่ยวจากบ้านพักไปศูนย์บริการนักท่องเที่ยวตามเวลาที่กำหนด

จำนวนบ้านทรงไทยที่รับนักท่องเที่ยวจะต้องสัมพันธ์กับจำนวนนักท่องเที่ยวด้วย หากบ้านพักมากเกินไปและจำนวนนักท่องเที่ยวน้อย โครงการฯ ก็ไม่สามารถส่งนักท่องเที่ยวมาพักได้ เจ้าของบ้านพักก็จะคิดว่าโครงการฯ ไม่หมุนเวียนนักท่องเที่ยวอย่างยุติธรรม นอกจากการยินยอมและเต็มใจรับนักท่องเที่ยวของเจ้าของบ้านแล้ว พฤติกรรมของเจ้าของบ้านเป็นสิ่งที่โครงการฯ ให้ความสำคัญ ทั้งนี้ เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวตลอดจนภาพพจน์ที่ดีของโครงการ ฯ

3) การกำหนดขีดจำกัดในการรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ใช้บ้านทรงไทยริมน้ำเป็นจุดขายของโครงการ นักท่องเที่ยวจึงคาดหวังการพักค้างที่บ้านทรงไทยริมน้ำ ซึ่งแต่ละหลังสามารถรับนักท่องเที่ยวได้จำนวนจำกัดโดยเฉลี่ยประมาณ 4-10 คน กอปรกับมีบ้านที่มีความพร้อมในการรับนักท่องเที่ยวเข้าร่วมโครงการเพียง 28 หลัง เป็นบ้านทรงไทย 25 หลัง บ้านแต่ละหลังมีขีดความสามารถในการรับนักท่องเที่ยวได้ต่างกันขึ้นอยู่กับขนาดของบ้านและจำนวนเนื้อที่ว่างภายในบ้าน นอกจากนี้ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวมีพื้นที่ไม่กว้างขวางนัก รองรับนักท่องเที่ยวได้ไม่มาก จึงเป็นการจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยวอยู่ในตัว ปัจจุบัน ทั้งชุมชนจะสามารถรับนักท่องเที่ยวเข้าพักค้างได้เต็มที่ประมาณ 120 คน เฉพาะกรณีที่เป็นนักท่องเที่ยวมาคณะเดียวกันและสามารถพักรวมกันได้บ้านละ 4-6 คน หรือ 8- 10 คน ส่วนกรณีปกติทั่วไปที่นักท่องเที่ยวต่างคนต่างมาเป็นคณะเล็ก ๆ 2-4 หรือ 3-5 คน ชุมชนจะสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 90 คน

ดังนั้น นักท่องเที่ยวจึงต้องโทรศัพท์จองที่พักล่วงหน้า กรณีที่เป็นกลุ่มใหญ่ ชุมชนฯ จะขอให้โอนเงินส่วนหนึ่งเข้าบัญชีธนาคาร เนื่องจากชุมชนฯ มีประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวโทรศัพท์มาจองที่พักแล้วไม่มา ชุมชนฯ ต้องเตรียมอาหารไว้ล่วงหน้า ทำให้เกิดการสูญเสียและต้องรับภาระค่าใช้จ่าย

4) การกระจายผลประโยชน์ ชุมรมฯ กำหนดอัตราค่าบริการนักท่องเที่ยวในอัตราที่แน่นอนและเปิดเผย คือ 400 บาท สำหรับค่าที่พัก 1 คืนและค่าอาหาร 2 มื้อ ผู้มีส่วนได้รับประโยชน์จากโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ทราบจำนวนเงินที่จะได้รับในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น เจ้าของบ้านพักมีรายได้คืนละ 120 บาทต่อนักท่องเที่ยว 1 คน คนเรือทราบอัตราค่าบริการเรือตามขนาดเรือ ค่าอาหาร 2 มื้อราคา 150 บาท เงินส่วนกลางเข้าชมรม 20 บาทต่อนักท่องเที่ยว 1 คน ที่เหลือ 110 บาทเป็นค่าบริหารจัดการส่วนกลาง เช่น ค่าติดต่อสื่อสาร ค่าโทรศัพท์ ค่าน้ำ ค่าไฟ เป็นต้น การแบ่งสัดส่วนรายได้ดังกล่าวได้มีการตกลงร่วมกันในหมู่สมาชิกชมรม

ชมรมฯ ได้กำหนดให้เจ้าของบ้านพักพาเที่ยวมารับ-ส่งนักท่องเที่ยวที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว กรณีที่เจ้าของบ้านไม่สะดวก อาจจะให้โครงการจัดเรือรับ-ส่งให้ก็ได้โดยเจ้าของบ้านเป็นผู้จ่ายค่าบริการนี้ให้แก่เรือรับจ้างเป็นเงิน 20 บาท ต่อนักท่องเที่ยว 1 คน

นอกจากนี้ เจ้าของบ้านที่เลี้ยงน้ำดालมะพร้าวซึ่งเป็นจุดที่โครงการขอความร่วมมือในการนำนักท่องเที่ยวมาเรียนรู้วิถีชีวิตชาวสวนและการทำน้ำดาลมะพร้าวจะมีรายได้จากการที่นักท่องเที่ยวไปชมการเลี้ยงน้ำดาลมะพร้าว แล้วซื้อน้ำดาลมะพร้าวเป็นของที่ระลึกกลับไปด้วย ซึ่งราคาที่ขายให้นักท่องเที่ยวจะสูงกว่าราคาที่ขายส่งให้แม่ค้าเจ้าประจำที่มารับซื้อที่บ้านเล็กน้อย

การจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่เจ้าของเตาตาลที่เป็นจุดศึกษาดูงานเป็นประเด็นที่มีการวิพากษ์เช่นกันว่า ชมรมฯ ควรจะจัดผลประโยชน์ให้แก่เจ้าของสถานที่บ้างเป็นค่าเสียเวลาอธิบาย ค่าเครื่องคั้นในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ในขณะที่ผู้บริหารชมรมฯ มองว่า เจ้าของสถานที่จะมีรายได้จากการที่นักท่องเที่ยวซื้อน้ำดาลมะพร้าวหรือผลิตภัณฑ์อยู่แล้ว

5) การเตรียมอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว โครงการกำหนดให้นักท่องเที่ยวมารับประทานอาหารเช้าและเย็นที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวตามเวลาที่กำหนด เจ้าของบ้านทรงไทยที่รับนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะไม่เตรียมอาหารให้นักท่องเที่ยวเนื่องจากเป็นผู้สูงอายุไม่สะดวกในการรับภาระด้านอาหารของนักท่องเที่ยวเกรงว่าอาหารจะมีรสชาติไม่ถูกปากนักท่องเที่ยว กอปรกับความไม่แน่นอนของจำนวนและการมาพักค้างนักท่องเที่ยว บางครั้งโครงการแจ้งจำนวนนักท่องเที่ยวให้เจ้าของบ้านทราบแล้ว แต่นักท่องเที่ยวไม่มาพักค้าง หากเจ้าของบ้านเป็นผู้เตรียมอาหารสำหรับนักท่องเที่ยวเจ้าของบ้านก็จะต้องรับภาระและมาบ่นว่าประชาชน

6) ข้อมูลในการเตรียมตัวของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะโทรศัพท์มาถามรายการการท่องเที่ยว ค่าใช้จ่าย เส้นทางเดินทาง สถานที่พัก สิ่งที่จะต้องเตรียมตัวในการมาพักค้างคืนและแจ้งจำนวนคณะที่จะเดินทางมาพักล่วงหน้า ชมรมฯ มีแผ่นพับประชาสัมพันธ์โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ซึ่งมีข้อมูลเบื้องต้นและแผนที่แสดงจุดที่ตั้งโครงการ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวไทย กรณีที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติโดยมากมักจะเดินทางมากับคนไทย

7) การกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวและอัตราค่าบริการการท่องเที่ยว ชมรมฯ มีการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยว 3 รายการภายใต้การนำเที่ยวของเรือยนต์หรือเรือพายของชมรมฯ คนเรือ

สามารถทำหน้าที่ให้ข้อมูลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนได้ในระดับหนึ่ง และมีไกด์ท้องถิ่นให้บริการนำชมสถานที่ประวัติศาสตร์นอกชุมชนหากนักท่องเที่ยวต้องการ เส้นทางและรายการท่องเที่ยวที่กำหนด คือ

7.1 รายการท่องเที่ยว 1 วัน 1 คืน พักค้างบ้านทรงไทย ค่าบริการ 400 บาท ไม่

รวมค่าเรือ

- นั่งเรือชมธรรมชาติสวนผลไม้ (มะพร้าว/ส้มโอ) และวิถีชีวิตชาวสวน 2 ฝั่งคลอง ชมซั้งคักกุ้งก้ามกรามปัญหาท้องถิ่น การทำน้ำตาลมะพร้าว และแปรรูปมะพร้าวอื่นๆ
- นั่งเรือชมหิ่งห้อยยามราตรี
- ใสบาตรพระภิกษุทางเรือช่วงเช้าตรู่
- อาหารไทยสำหรับท้องถิ่น 2 มื้อ (เช้าและเย็น)

7.2 รายการท่องเที่ยว 1 วัน ไม่พักค้าง ค่าเช่าเรือขึ้นอยู่กับขนาดเรือและเส้นทาง การท่องเที่ยว 3 ประเภท คือ

ประเภท 1 นั่งเรือรอบใน นั่งเรือชมธรรมชาติสวนผลไม้ (มะพร้าว/ส้มโอ) และวิถีชีวิตชาวสวน 2 ฝั่งคลอง ชมซั้งคักกุ้งก้ามกรามปัญหาท้องถิ่น การทำน้ำตาลมะพร้าว และแปรรูปมะพร้าวอื่นๆ

ประเภท 2 นั่งเรือรอบนอก เหมือนรายการประเภท 1 แต่นั่งเรือออกสู่แม่น้ำแม่กลองเพื่อชมสถานที่ประวัติศาสตร์ที่มีชื่อของจังหวัด เช่น อุทยาน ร.2 ตลาดน้ำท่าคา ค่าขบวนกุ้ง วัดภูมิรัตนบุรีกุฏิทอง บ้านคนตรี/หุ่นกระบอก บ้านแม่วไทย พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดเขายี่สาร

ประเภท 3 นั่งเรือชมหิ่งห้อยยามราตรี

กำหนดเวลารายการท่องเที่ยว มีดังนี้

วันแรก

- 11.00 น. ทานก๋วยเตี๋ยวเรือ
- 13.00 น. ล่องเรือชมวิถีชีวิตชาวสวนสวนมะพร้าวและส้มโอ ชมบ้านทรงไทยสอง ฝั่งคลอง ชมการเคียนน้ำตาลมะพร้าว การแปรรูปน้ำมะพร้าวเป็นวุ้นน้ำมะพร้าว ชมซั้งคักกุ้ง ฝึกหัดพายเรือ
- 18.00 น. รับประทานอาหารเย็นสำหรับชาวสวน
- 19.30 น. ชมมหัศจรรย์ฝูงหิ่งห้อยนับพันนับหมื่นตัวกระพริบแสงเพื่อภารกิจแห่งความรักบนต้นลำพูริมคลอง
- 21.15 น. กลับที่พัก/ค้างคืน ณ บ้านทรงไทยริมคลอง

วันที่สอง

- 06.30 น. ใ้บาตรพระทางเรือ
- 08.00 น. รับประทานอาหารเช้า
- 09.00 น. นั่งเรือชมวิถีชีวิตไทยสองฝั่งคลอง แวะวัดกุมรินทร์ภูฏีทอง ชม -
พิพิธภัณฑ์วัดอุโบสถ บ้านคนตรี/ หุ่นกระบอก
- 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวันตามอัธยาศัยและชมจิตรกรรมฝาผนังไม้สัก/
ไม้โมกมันและสลักที่วัดบางแคน้อย ชมค่ายบางกุ้ง อุทยาน ร.2
- 14.00 น. กลับถึงบ้านพัก เก็บสัมภาระเพื่อเดินทางกลับ

กิจกรรมการท่องเที่ยวดังกล่าวเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้พักผ่อน สัมผัสธรรมชาติและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวสวนผลไม้โดยมิได้มีการปรุงแต่งให้ผิดไปจากวิถีชีวิตประจำวันของชาวปลายโพรงเพื่อการท่องเที่ยวแต่อย่างใด นักท่องเที่ยวและชาวปลายโพรงสามารถเรียนรู้ แลกเปลี่ยนและถ่ายทอดประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

อัตราค่าใช้จ่าย

- ที่พักพร้อมอาหาร 2 มื้อ 400 บาท (ตั้งแต่เริ่มเปิดรับนักท่องเที่ยวในปี 2542 – ปัจจุบันมีการปรับราคามาแล้ว 2 ครั้ง จาก 250 และ 350 บาท)
- ค่าเช่าเรือชมวิถีชีวิตริมคลองรอบตำบล 300 บาท / ลำ
- ค่าเช่าเรือชมหิ่งห้อยยามค่ำคืน 800 บาท / ลำ (12 ที่นั่ง) 300 บาท/ลำ (4 ที่นั่ง)
- ค่าเช่าเรือชมวิถีชีวิตริมคลองและออกสู่น้ำแม่กลองไปสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดพร้อมไกด์ท้องถิ่น 1,200 บาท/ลำ (วัดกุมรินทร์ภูฏีทอง อุทยาน ร.2 ค่ายบางกุ้ง ตลาดน้ำท่าคา เป็นต้น)
- สำหรับท่านที่มาศึกษาดูงาน ฟังบรรยายสรุปพร้อมบริการอาหารกลางวัน/ เครื่องดื่มท่านละ 100 บาท (เฉพาะผลไม้และเครื่องดื่มท่านละ 30 บาท)

การติดต่อที่พักล่วงหน้า ติดต่อได้ที่บุคคล ดังนี้

- นายรัช นุญพัค ประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยตำบล-
ปลายโพรง ศูนย์บริการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบล-
ปลายโพรง 253 หมู่ 7 ต. ปลายโพรง อ. สมุทรสงคราม โทร. 0-1403-7907,
0-1554-1065, 0-3471-7510 แฟกซ์ 0-3471-7511
- นายอุทัย นาคนิม 0-1858-2005
- นายนิมิต อินทรหลวง 0-1440-9871, 0-3473-2428
- โอนเงินผ่านธนาคารนครหลวงไทย สาขาสมุทรสงคราม ในนาม นายรัช นุญพัค
เลขที่บัญชี 3212203197

8) มาตรการการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ชุมชนฯ มีเลื้อซูซีฟให้นักท่องเที่ยวสวมก่อนลงเรือ มีตำรวจชุมชนและสถานีอนามัยตำบลตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียงกับศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

9) การประชาสัมพันธ์หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย

9.1 การจัดงานเปิดหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย

อบต. ปลายโพงพางได้จัดทำพิธีเปิดหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย 2 ครั้ง ครั้งแรกเป็นการเปิดงานระดับตำบล เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2542 เป็นการเตรียมพร้อมก่อนที่จะจัดพิธีเปิดเป็นทางการในระดับจังหวัด หลังจากนั้นอีก 6 เดือนได้จัดพิธีเปิดหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยระดับจังหวัด เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2542 การจัดงานทั้ง 2 ครั้ง ได้รับเกียรติจากผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสงครามเป็นประธาน การประกาศเปิดหมู่บ้านท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการนี้เป็นการประกาศถึงศักยภาพและความสามารถของตำบลปลายโพงพางในการดำเนินงาน เป็นการประชาสัมพันธ์หมู่บ้านท่องเที่ยวและเป็นเสมือนสัญญาทางสังคมของชาวปลายโพงพางในการร่วมมือกันดำเนินการหมู่บ้านท่องเที่ยวให้ยั่งยืนและพัฒนาตลอดไป

9.2 การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชน

อบต. ปลายโพงพางได้ประสานงานขอรับการสนับสนุนจากกรมการพัฒนาชุมชนในการบันทึกวีดิทัศน์เผยแพร่การดำเนินงานทางสถานีโทรทัศน์ อสมท. (ช่อง 9) เป็นผลให้นักท่องเที่ยวให้ความสนใจและเริ่มมาเยี่ยมชมการดำเนินงานทั้ง ๆ ที่ยังอยู่ในระหว่างการเตรียมการ ในการจัดพิธีเปิดหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ทั้งสองครั้งได้มีเชิฐสื่อมวลชนมาร่วมงานและเผยแพร่ข่าว หลังจากนั้น สื่อมวลชนทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์รายวันไทย/อังกฤษ เช่น หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ มติชน ไทยรัฐ ฐานเศรษฐกิจ บางกอกโพสต์ อนุสาร อสท. (ปีที่ 40 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนตุลาคม 2542) นิตยสารต่าง ๆ และรายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของสถานีโทรทัศน์แทบทุกสถานีได้ไปจัดทำสารคดีเผยแพร่ทั้งภาคภาษาไทยและอังกฤษ เป็นการประชาสัมพันธ์โดยความร่วมมือที่ดียิ่งจากสื่อมวลชนโดยที่ชุมชนไม่ต้องเสียงบประมาณแต่อย่างใด นอกจากนี้นักท่องเที่ยวที่มาพักค้างยังกลับไปเขียนสารคดี/บทความลงในวารสารภายในหน่วยงานของตัวเอง บางคนได้ช่วยจัดทำเว็บไซต์เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต ส่งผลให้มีนักท่องเที่ยวไปเยือนและพักค้างเพิ่มขึ้น จากการสอบถามนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับหมู่บ้านท่องเที่ยวและมูลเหตุจูงใจให้มาเที่ยว ปรากฏว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รู้ข่าวจากสื่อมวลชนและการบอกเล่าปากต่อปากจากเพื่อนๆ

10) การประเมินผลและปรับปรุงการดำเนินงาน

ผู้มีส่วนร่วมในโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ จะมีการพบปะวางแผนการดำเนินงาน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการต้อนรับนักท่องเที่ยว / ผลกระทบด้านต่าง ๆ เป็นครั้งคราว เพื่อปรับ

ปรับปรุงการดำเนินงานให้เหมาะสม เช่น กรณีที่มีนักท่องเที่ยวมาพักเป็นคณะใหญ่จะมีการประชุมนัดหมาย รับทราบกิจกรรม กำหนดเวลารับ/ส่งนักท่องเที่ยวและจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะกระจายไปตามบ้านทรงไทยในโครงการ

ผลจากการประเมินผลร่วมกัน ก่อให้เกิดการปรับปรุง/เปลี่ยนแปลง ดังนี้

1) การปรับราคาที่พักและค่าบริการนักท่องเที่ยว 2 ครั้ง นับตั้งแต่เริ่มโครงการ คือ ปรับราคาค่าบริการจากราคา 250 บาท เป็น 350 และ 400 บาทต่อนักท่องเที่ยว 1 คนในปี 2543 และ 2544 ส่งผลให้มีการปรับรายได้ของเจ้าของบ้านพักที่รับนักท่องเที่ยวจาก 100 บาท เป็น 120 บาท ต่อ นักท่องเที่ยว 1 คน

2) การปรับปรุงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม โครงการฯ ได้รับคำเตือนเรื่องเสียงดังของเครื่องยนต์เรือที่รับนักท่องเที่ยว ทำให้หนวกหู และความเร็วของเรือทำให้เกิดคลื่นแรงส่งผลให้เขื่อนหน้าบ้านเกิดความเสียหาย ซึ่งกลุ่มผู้ขับเรือรับจ้างนักท่องเที่ยวก็ได้มีการปรับเสียงและความเร็วลง นอกจากนี้ยังมีการปรับราคาการให้บริการนักท่องเที่ยว มีการเพิ่มจำนวนเรือรับจ้างเข้าร่วมบริการมากขึ้นและให้มีเรือจำนวนหนึ่งมาจอดคอยให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทันทีที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

การต้อนรับนักท่องเที่ยว การจัดที่พัก การจัดอาหาร รายการท่องเที่ยว บรรยายสรุป และประสานงานต่าง ๆ ดำเนินการโดยนายวิชา และทีมงานโดยตลอด ทั้งในรูปการบริหารงานโดย อบต. และในรูปของชมรมฯ

3. เส้นทางการเดินทางไปตำบลปลายโพรงพาง

การคมนาคมจากกรุงเทพฯ ถึงหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ สะดวกและปลอดภัย ตำบลปลายโพรงพางอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 80 กิโลเมตร (ระยะทางจากกรุงเทพฯ ถึงจังหวัดสมุทรสงคราม 65 กิโลเมตร และจากจังหวัดสมุทรสงครามถึงตำบลปลายโพรงพาง อีกประมาณ 12 กิโลเมตร) การเดินทางไปตำบลปลายโพรงพางมี 3 เส้นทาง คือ

1) ทางจากกรุงเทพฯ ไปสมุทรสงคราม (แม่กลอง) ตามถนนหมายเลข 35 เข้าสู่ถนนพระราม 2 ผ่านสมุทรสงครามประมาณ 300 เมตร (ไม่ต้องแวะตัวเมือง) ข้ามสะพานแม่กลองหรือสะพานพระพุทธเลิศหล้า จิตชายเตรียมไปตลอดได้สะพานแม่กลอง เลี้ยวซ้ายเข้าถนนสายสมุทรสงคราม-ปากท่อเส้นเดิมหรือเส้นทางหมายเลข 3093 อีกประมาณ 12 กิโลเมตร จะถึงชุมประวัดโคกเกตุ ซึ่งเป็นทางเข้าหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพรงพาง มีป้ายบอกเส้นทางเป็นระยะ ๆ

2) จากกรุงเทพฯ เข้าจังหวัดสมุทรสงครามไปตามถนนหมายเลข 325 สมุทรสงคราม-ดำเนินสะดวก/ราชบุรี ข้ามสะพานแม่กลองไปประมาณ 4 กม. ผ่านวัดแก้วฟ้าเข้าสู่เขตอำเภออัมพวา เลี้ยวซ้ายข้ามสะพานสมเด็จพระศรีสุริเยนทร์ ข้ามแม่น้ำแม่กลอง ผ่านตำบลสวนหลวงสองข้างทางที่เต็มไปด้วยสวนมะพร้าวและสะพานข้ามคลองหลายแห่ง จะมีป้ายบอกเส้นทางไปยังหมู่บ้าน

บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพพทางเป็นระยะๆ เมื่อถึงเส้นทางสมุทรสงคราม-ปากท่อ เส้นทางหมายเลข 3093 ให้เลี้ยวขวา ขับไปประมาณ 4 กิโลเมตรเศษ ก็จะถึงชุมประทัดโคกเกตุ เลี้ยวซ้ายเข้าหมู่บ้านท่องเที่ยวเช่นเดียวกับเส้นทางที่หนึ่ง

3) จากเพชรบุรีไปสมุทรสงคราม-กรุงเทพฯ ช่องทางซ้ายสุดขึ้นสะพานลอยเพื่อเข้าสู่ถนนพระราม 2 หรือถนนหมายเลข 35 ลงสะพานลอยไปประมาณ 2 กม. ก่อนเข้าเขตสมุทรสงคราม เลี้ยวซ้ายเข้าอู่ปากท่อ ตามถนนลาดยางหมายเลข 3088 ขับรถไปประมาณ 3 กม. ถึงสามแยกทางเลี้ยวซ้ายจะไปอู่ปากท่อ ให้เลี้ยวขวาตามหมายเลขถนน 3093 มีป้ายบอกสมุทรสงคราม ขับรถผ่านตำบลวัดประดู่สักพักจะมีป้ายใหญ่ อบต. ป้ายโพพทางยินดีต้อนรับ ขับไปประมาณ 2 กม. ก็จะเห็นชุมประทัดโคกเกตุทางขวามือ เลี้ยวขวามาหมู่บ้านตามป้าย

โดยปกติ นักท่องเที่ยวจะโทรศัพท์สอบถามข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยว เส้นทาง การเดินทาง และสิ่งอำนวยความสะดวกก่อนการเดินทาง และทางโครงการฯ จะส่งโทรสารแผนที่และแผ่นพับไปให้นักท่องเที่ยว

การเลือกตั้ง อบต. ปลายโพพทางชุดใหม่ : จุดเปลี่ยนในการบริหารงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ

ตำบลปลายโพพทางมีการเลือกตั้งสมาชิก อบต. ชุดใหม่เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2543 เนื่องจาก อบต. ชุดเก่าครบวาระการทำงาน 4 ปี ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า นายสมจิตต์ ใจอ่อน ได้รับการเลือกตั้งเป็นประธานกรรมการบริหาร อบต. ส่วนนายธวัช บุญพิศ อดีตประธาน อบต. ได้รับเลือกเป็นสมาชิก อบต. ประจำหมู่ 7 (บ้านโคกเกตุ) และพ้นจากตำแหน่งกำนันตำบลปลายโพพทางและผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 โดยอัตโนมัติตาม พ.ร.บ. สถาปนาและองค์การบริหารส่วนตำบล แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 ที่ระบุให้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล มาสมัครเป็นสมาชิก อบต. ได้โดยไม่ต้องลาออกจากตำแหน่ง แต่เมื่อได้รับเลือกตั้ง ให้พ้นจากตำแหน่งเดิม

การเลือกตั้ง อบต. ครั้งใหม่นี้ ทำให้เกิดผู้นำใหม่ที่เป็นทางการในชุมชน 4 ตำแหน่ง คือ ตำแหน่งประธานกรรมการบริหาร อบต. ประธานสภา อบต. กำนันตำบลปลายโพพทางและผู้ใหญ่บ้านโคกเกตุ (หมู่ 7) ผู้นำใหม่ทั้ง 4 คนนี้ เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวมาตั้งแต่แรกเริ่ม หากการแข่งขันชิงอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นทำให้ความสัมพันธ์อันดีฉันที่มีในอดีตรหว่างประธานกรรมการบริหาร อบต. คนใหม่และคนเก่าหายไป ประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลายโพพทางชุดปัจจุบันไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในการสนับสนุนการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยว แผนงาน/กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ที่ อบต. ชุดเดิมจัดทำไว้ไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ ทรัพย์สินของ อบต. ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ได้ก่อสร้างไว้ในอดีตไม่ได้รับการเอาใจใส่และบำรุงรักษา นักท่องเที่ยวไม่สามารถติดต่อสอบถามข้อมูลการท่องเที่ยวกับ อบต. ศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยวได้ย้ายจากพื้นที่ของ อบต. ไปอยู่ที่บ้านของนายธวัชฯ ซึ่งยังคงดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ต่อไปอย่างต่อเนื่อง

ความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ มิใช่เป็นความขัดแย้งอันเนื่องมาจากผลประโยชน์การทำงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ เหมือนที่อื่น ๆ หากเกิดขึ้นเพราะการแข่งขันเชิงอำนาจเพื่อช่วงชิงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่น ผลที่ตามมา คือ การไม่สนับสนุนงานโครงการต่าง ๆ ที่ อบต. ชูคดีทำได้ การคู่แข่งทางการเมืองการบริหารงานในชุมชน ปรากฏการณ์ในปลายโพรงทางมีลักษณะเช่นเดียวกันกับการเลือกตั้งทั่วไปในระดับชาติ นโยบายของรัฐบาลชุดเก่ามักจะไม่ได้รับการสานต่อจากรัฐบาลชุดใหม่

แม้ว่า อบต. ปลายโพรงทางจะไม่สนับสนุนการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ หากการดำเนินงานก็ยังคงดำเนินการต่อไปเป็นปกติภายใต้การบริหารจัดการของนายวัชฯ และคณะในนามชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพรงทางจังหวัดสมุทรสงคราม

แนวคิดการจัดตั้งองค์กรชุมชนในรูปของชมรมสำหรับการบริหารงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ มีขึ้นในเดือนเมษายน 2543 เนื่องจากนายวัชฯ มักจะได้รับเชิญจากหน่วยงานและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ให้ไปเล่าประสบการณ์การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ในเวทีดังกล่าวมีโอกาสรเรียนรู้สถานการณ์การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ของชุมชนต่าง ๆ ในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งสิ่งที่ทำให้ประสบผลสำเร็จและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ นอกจากนี้ กระแสข่าวกรณีความขัดแย้งของ อบต. ในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ของชุมชนคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช (ชุมชนที่ได้รับรางวัลอุตสาหกรรมดีเด่นประเภทแหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประจำปี 2541) เป็นเรื่องที่คณะผู้ร่วมงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ปลายโพรงทางได้ขึ้นได้ฟังบ่อยครั้งและนำมาเป็นบทเรียนที่จะระมัดระวังไม่ให้เกิดขึ้นในปลายโพรงทาง ขณะเดียวกันในช่วงดังกล่าวเป็นช่วงใกล้การเลือกตั้ง อบต. ปลายโพรงทาง ชุดใหม่ เนื่องจากครบวาระการบริหารงาน 4 ปี นายวัชฯ ยังไม่ได้ตัดสินใจแน่นอนว่า จะลงสมัครรับเลือกตั้ง อบต. ครั้งใหม่หรือไม่ เพื่อเป็นการเอื้อประโยชน์ในการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ในอนาคต นายประมินทร์ แสนประสิทธิ์ พัฒนาการจังหวัดสมุทรสงคราม ในฐานะที่ปรึกษาโครงการฯ ได้เสนอแนวคิดการจัดตั้งองค์กรชุมชนในรูปของชมรมให้นายวัชฯ พิจารณาดำเนินการ ซึ่งในอนาคตหากนายวัชฯ ไม่ได้รับการเลือกตั้งและต้องการบริหารงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ต่อไป ก็สามารถทำได้ในรูปของชมรม ซึ่งเป็นการดำเนินงานที่ถูกต้องตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งได้กำหนดอำนาจหน้าที่ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ประชาชนดำเนินการได้ดังนี้

หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ได้ให้เสรีภาพในการรวมตัวเป็นสมาคม ในมาตรา 45 : บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์กรเอกชนหรือ หน่วยงานอื่น การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันมิให้มีการผูกขาด ตัดตอนในทาง

เศรษฐกิจ มาตรา 46 ให้สิทธิในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี : บุคคลซึ่งรวมตัวกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือศิลปะ หรือ วัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2544)

บทที่ 3

การทบทวนบทเรียนและประสบการณ์

ในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย

โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงพงได้รับการนำเสนอให้เป็นพื้นที่นาร่องในการศึกษาในโครงการวิจัยและพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคกลางของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งมีขั้นตอนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการจัดการที่เหมาะสมกับท้องถิ่นเพื่อนำไปเชื่อมโยงกับระดับชาติ การนำเสนอในบทนี้จะเป็นการนำเสนอลำดับกิจกรรมการ “ถอดบทเรียน” การดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ซึ่งคณะนักวิจัยได้จัด “เวทีเสวนา” ให้ผู้นำชุมชนและชาวปลายโพรงพงมีโอกาสได้สื่อสารกันเกี่ยวกับเรื่องการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ

1. การเสวนาทำความเข้าใจการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ

ระหว่าง อบต. ปลายโพรงพงและชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวปลายโพรงพง

การเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ตำบลปลายโพรงพง ชุดใหม่เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2543 เนื่องจาก อบต. ชุดเก่าครบวาระการทำงาน 4 ปี และผลการเลือกตั้งปรากฏว่า นายสมจิตต์ ใจอ่อน ได้รับการเลือกตั้งเป็นประธานกรรมการบริหาร อบต. ส่วนนายธวัช บุญศักดิ์ประธาน อบต. ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิก อบต. ประจำหมู่ 7 (บ้านโคกเกตุ) และพ้นจากตำแหน่งกำนันตำบลปลายโพรงพงและผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7

อบต. ปลายโพรงพงชุดปัจจุบันไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในการสนับสนุนการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยว แผนงาน/กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ที่ อบต. ชุดเดิมจัดทำไว้ ไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ ทรัพย์สินของ อบต. ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ได้ก่อสร้างไว้ในอดีตไม่ได้รับการเอาใจใส่และบำรุงรักษา

โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงพงยังคงดำเนินการต่อไปเป็นปกติภายใต้การบริหารจัดการของนายธวัชฯ และคณะ ในนามชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพรงพงจังหวัดสมุทรสงคราม

ส่วนหนึ่งของคณะนักวิจัย (ยาใจ ศรีวิโรจน์ และประมินทร์ แสนประสิทธิ์) ได้เคยศึกษาวิจัยการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ มาครั้งหนึ่งแล้วในช่วงมิถุนายน 2542 - มีนาคม 2543 และได้ติดตามการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ มาโดยตลอด ได้ตระหนักถึงบรรยากาศความไม่สมานฉันท์ของกลุ่มผู้นำในตำบลปลายโพรงพงซึ่งไม่ก่อให้เกิดผลดีต่อการ

ดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ และการพัฒนาชุมชนของตำบลปลายโพรงพางในภาพรวม กอปรกับเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ฯลฯ ในนามตัวแทนของศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชน เขตที่ 7 จึงได้เสนอให้หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงพางเป็นพื้นที่นำร่องในการศึกษาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตภาคกลางของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ซึ่งเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวิจัยกำหนดมาตรฐานคุณภาพการจัดการที่เหมาะสมกับท้องถิ่นเพื่อนำไปเชื่อมโยงกับระดับชาติ การทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นโอกาสเหมาะที่ให้ผู้นำชุมชนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนร่วมเป็นทีมนักวิจัยเพื่อสานความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและร่วมกันดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ

การจัดเสวนาระหว่างผู้นำชุมชนปลายโพรงพางเพื่อจัดทำร่างโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเสนอสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาและพัฒนามาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยว เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2544 จึงเป็นครั้งแรกหลังจากการเลือกตั้ง อบต. ในเดือนมิถุนายน 2543 ที่ผู้นำชุมชนตำบลปลายโพรงพางทุกฝ่ายได้มีโอกาสมาพบปะ/แลกเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวในตำบลปลายโพรงพาง โดยมีผู้เข้าร่วมเสวนาจำนวน 27 คน ประกอบด้วยประธานกรรมการบริหารและประธานสภา อบต. และคณะ (สมาชิก อบต. และพนักงานประจำ อบต.) จำนวน 8 คน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ (Stakeholders) ประกอบด้วยประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทย ปลายโพรงพางและกรรมการ เจ้าของบ้านทรงไทยที่รับนักท่องเที่ยว และกลุ่มคนขับเรือบริการนักท่องเที่ยว

ผลการเสวนา มีดังนี้

1. คณะกรรมการบริหารและสภา อบต. ปลายโพรงพางชุดปัจจุบันยอมรับว่าการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ เกิดประโยชน์แก่ชุมชน ทำให้ตำบลปลายโพรงพางมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักระดับประเทศ ประชาชนหลายกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม ขณะเดียวกันคณะกรรมการ อบต. ทั้งฝ่ายบริหารและสภา อบต. ยอมรับว่า ยังไม่เคยมีการประชุมวางแผนการดำเนินงานสานต่อหรือสนับสนุนกิจกรรมหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ หากมีทรรศนะว่า การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ควรจะมีการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการ

นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ประจำ อบต. ให้ข้อมูลว่า มีนักท่องเที่ยวโทรศัพท์มาถามรายละเอียดการท่องเที่ยวที่ อบต. จำนวนมาก เจ้าหน้าที่ไม่มีข้อมูลการท่องเที่ยวและไม่มีเวลาอธิบาย/ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวเพราะมีงานประจำอื่น ๆ มาก ชมรมฯ ควรจัดหาเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ไปประจำที่สำนักงาน อบต. เพื่อให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว

2. กลุ่มผู้มีส่วนได้/เสียโดยตรงกับโครงการ 3 กลุ่มสนับสนุนการดำเนินงาน โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ดังนี้

2.1 กลุ่มเจ้าของบ้านทรงไทยที่เปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวพักแรม เห็นด้วยกับการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ เพราะทำให้ตำบลปลายโพรงทางเป็นที่รู้จัก มีความพึงพอใจ/สนุกสนานในการพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนักท่องเที่ยว และทำให้เกิดจิตสำนึกในการรักษาบ้านพักอาศัย/บริเวณให้สะอาด เป็นระเบียบ/มีความสวยงาม ไม่อายนักท่องเที่ยวที่มาพัก และมีรายได้เพิ่มขึ้นโดยตรงจากค่าพักแรมของนักท่องเที่ยว

2.2 กลุ่มผู้บริการเรือแก่นักท่องเที่ยว เห็นด้วยกับการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพราะทำให้ตำบลปลายโพรงทางเป็นที่รู้จักและตนเองมีรายได้เพิ่มขึ้นโดยตรงจากค่าเช่าเรือที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ในขณะที่รายได้ประจําลดลงเนื่องจากราคามะพร้าวตกต่ำ

2.3 ประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวฯ นายธวัช บุญพิศ ในฐานะที่เป็นผู้บุกเบิกและบริหารโครงการมาตั้งแต่แรก ให้ทรรศนะว่า ปัจจุบันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการมีความคล่องตัว เข้มแข็งและรู้บทบาทหน้าที่ หากจะล้มเลิกโครงการก็เป็นเรื่องที่น่าเสียดาย การบริหารงานในอดีตมีงบประมาณจำกัด การดำเนินงานหลายกิจกรรมต้องใช้เงินส่วนตัว เช่น การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์หมู่บ้านท่องเที่ยว การต้อนรับสื่อมวลชนที่มาผลิตสื่อเผยแพร่/ประชาสัมพันธ์โครงการ การเตรียมอาหารให้นักท่องเที่ยวแล้วนักท่องเที่ยวไม่มาพักตามที่ตกลงไว้ เป็นต้น

ประธานชมรมฯ ได้นำเสนอมีแนวคิดในการพัฒนาการบริหารการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวทั้งในส่วนของชมรมฯ ข้อเสนอแนะแก่ อบต. ปลายโพรงทางและหน่วยงานราชการต่าง ๆ ดังนี้

1. แนวคิดในการพัฒนาการบริหารการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวทั้งในส่วนของชมรมฯ

- 1) จัดตั้งกองทุนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นทุนในการพัฒนามาตรฐานการคุณภาพการท่องเที่ยว โดยอาจจะมีการจัดงานประจำปีมีกิจกรรมการแสดงแสง สี เสียง หรือจัดการท่องเที่ยวรายการพิเศษแบบเบ็ดเสร็จเป็นชุด
- 2) ปรับปรุงคลอง/ลำประโดงให้สะอาดและสวยงาม
- 3) ปรับราคาค่าพักแรมของนักท่องเที่ยวต่อหัวให้สูงขึ้น
- 4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับควรให้การสนับสนุนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะให้ อบต. ปลายโพรงทางดำเนินการ ดังนี้

- 1) อบต. ปลายโพรงทางควรปฏิบัติตามข้อบังคับตำบล เรื่อง การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว เช่น แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวใหม่แทนชุดเดิมที่หมดวาระ เพื่อ อบต. จะได้สามารถจัดทำแผนพัฒนา/สนับสนุนการท่องเที่ยว

- 2) ควรปรับปรุงพื้นที่ส่วนที่เป็นศูนย์บริการการท่องเที่ยวตำบลให้เกิดประโยชน์/สวยงามไม่ควรปล่อยรกร้าง
- 3) ควรจัดซื้อเครื่องนอนใส่บ้านพักนักท่องเที่ยวในส่วนที่ อบต. รับผิดชอบและบริหารให้เกิดรายได้
- 4) ควรมีเรือเก็บขยะทางน้ำเพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมในคลอง/ลำประโดงให้สะอาด
- 5) ควรออกใบเสร็จรับเงินให้ชมรมฯ เมื่อชมรมฯ มอบเงินรายได้จากการท่องเที่ยวต่อหัว ๆ ละ 20 บาทให้ อบต.

3. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยราชการต่าง ๆ หน่วยราชการทั้งระดับอำเภอและจังหวัดควรสนับสนุนการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ปัจจุบันมีเพียงสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอและจังหวัดเท่านั้นที่สนับสนุนการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยว หน่วยราชการอื่น ๆ ไม่ได้สนับสนุนเลย ทั้ง ๆ ที่เป็นโครงการที่ทำชื่อเสียงให้แก่อำเภอและจังหวัด

การเสวนาจบลงโดยมีข้อตกลงว่า อบต. จะจัดประชุมปรึกษาหารือกันในการกำหนดแนวนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวและพิจารณาข้อเสนอแนะของประธานชมรมฯ และจะนัดหมายวันเวลาในการจัดเวทีประชาคมเชิงยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องมาร่วมเสนอแนวทางในการดำเนินงานต่อไป

จากการติดตามผลความก้าวหน้าของ อบต. ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในเดือนตุลาคม 2544 พบว่า อบต. ปลายโพงพางยังมีปัญหาในการตั้งคณะกรรมการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวตามข้อบังคับ อบต. ในการประชุมกรรมการ อบต. ได้มีการพิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวแทนชุดเดิมที่หมดวาระ มีการเสนอชื่อนายรัชฯ ซึ่งเป็นสมาชิก อบต. ประจำหมู่ 7 (บ้านโคกเกตุ) เป็นประธานคณะกรรมการ หากนายรัชฯ ไม่อยู่ในที่ประชุมและได้ปฏิเสธการรับตำแหน่งดังกล่าว จากนั้น อบต. ปลายโพงพางยังมิได้มีการดำเนินการใด ๆ ต่อ

2. ผลการสำรวจข้อมูลบทพบทวนการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ

ในช่วงเดือนตุลาคม – พฤศจิกายน 2544 ทีมนักวิจัยได้รวบรวมข้อมูลการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ จากผู้มาเยือนและนักท่องเที่ยวที่มาพักค้างในหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ จากผู้นำ/ชาวปลายโพงพางทั่วไปที่ไม่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ คือ ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน สมาชิกสภา อบต. ประจำหมู่บ้าน ร้านค้าริมทาง มอเตอร์ไซร์รับจ้าง และชาวสมุทรสงครามทั่วไป จากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ คือ เจ้าของบ้านทรงไทยที่รับนักท่องเที่ยว เจ้าของเตาตาลที่เป็นจุดดูงานของนักท่องเที่ยว กลุ่มคนเรือที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว โดยวิธีการจัดเสวนากลุ่ม (Group Focus) เป็นรายหมู่บ้าน 9 หมู่บ้านในตำบลปลายโพงพางและการสัมภาษณ์เจาะลึกเกี่ยวกับการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ในอดีต ปัจจุบัน และ

ในอนาคต การศึกษาและรวบรวมข้อมูลเป็นการสร้างเวทีให้ชุมชนปลายทางมีโอกาสพบทวนการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ 3 เวที คือ

1. เวทีสำหรับผู้ใหญ่บ้านพบลูกบ้าน ทีมนักวิจัยขอให้ผู้ใหญ่บ้านนัดกรรมการหมู่บ้าน สมาชิก อบต. ประจำหมู่บ้าน และผู้นำหรือผู้สนใจประมาณ 20 คน เพื่อสอบถามการรับรู้/การมีส่วนร่วมและแนวทางการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ให้มีระบบมาตรฐานคุณภาพที่ดีขึ้นในอนาคต ปรากฏว่า มี 3 หมู่บ้านจาก 9 หมู่บ้านในตำบล (คือ หมู่ 3, 5 และ 9) ที่ผู้ใหญ่บ้านเตรียมพร้อมสำหรับการประชุมเสวนาตามวัน/เวลาที่กำหนด โดยหมู่ 3 (บ้านลัดดาช่วย) มีกรรมการหมู่บ้านและผู้สนใจมาร่วมเสวนามากที่สุด จำนวน 20 คน ในขณะที่หมู่บ้านอื่นๆ มีผู้มาร่วมประชุมระหว่าง 2-12 คน และต้องมีการนัดหมายมากกว่า 1 ครั้ง เป็นการแสดงให้เห็นถึงบทบาท ความรับผิดชอบ และรูปแบบการทำงานของผู้นำท้องถิ่น การประชุมกรรมการหมู่บ้าน/ชาวบ้านอาจไม่ใช่เรื่องที่ปฏิบัติกันเป็นประจำ จึงทำให้ผู้ใหญ่บ้านไม่มั่นใจในการนัดให้บุคคลดังกล่าวมาร่วมเสวนา หรืออาจเป็นเพราะช่วงเวลาการจัดเสวนาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่ชาวบ้านเพื่อการประชุมเนื่องจากการจัดประชุมกันหลายครั้งแล้วเรื่องกองทุนหมู่บ้าน ๆ ละ 1 ล้านบาทตามนโยบายรัฐบาล และผู้นำบางหมู่บ้านอ้างว่าชาวบ้านเบื่อและไม่สนใจเรื่องหมู่บ้านท่องเที่ยว

เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้ใหญ่บ้าน 2 หมู่บ้าน คือ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 และ หมู่ 8 ซึ่งเป็นทีมวิจัยและเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างสำคัญในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ไม่ได้อยู่ในการเสวนากลุ่ม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 (บ้านโคกเกตุ) ซึ่งเป็นหมู่บ้านหลักในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ไม่อยู่พบทีมนักวิจัยตามที่ได้นัดหมายไว้ล่วงหน้าโดยให้เหตุผลทางโทรศัพท์ว่า กรรมการหมู่บ้านไม่ว่างไม่เห็นด้วยและไม่ต้องการเข้ามาเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวฯ การดำเนินการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ เป็นเรื่องที่นายรัช บุญพิล (อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7) เป็นผู้ดำเนินการ จึงขอให้ไปสอบถามกับนายรัชฯ สำหรับผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8 มิได้เข้าร่วมเสวนาเนื่องจากติดภารกิจต้องทำหน้าที่พ่อครัวในโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ แต่ผู้ใหญ่บ้านได้นัดลูกบ้านไว้ให้ทีมนักวิจัย

2. เวทีสำหรับผู้นำสำคัญที่เป็นทีมนักวิจัย เนื่องจากทีมนักวิจัยในชุมชนประกอบด้วย ประธานกรรมการบริหาร อบต. กำนันตำบลปลายทาง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 และหมู่ 8 ประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวฯ และสมาชิกสภา อบต. เป็นสิ่งที่ต้องบันทึกให้เป็นที่น่าสนใจในที่นี่ว่า อดีตและปัจจุบันของผู้ดำรงตำแหน่ง 3 ตำแหน่งแรกเป็นผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ มาตั้งแต่แรกเริ่ม หากความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันไม่ราบรื่นนักอันเนื่องมาจากการแข่งขันทางการเมืองในการเลือกตั้ง อบต. ผู้ใหญ่บ้านและกำนันปลายทางเมื่อเดือนมิถุนายนและสิงหาคม 2543 เวทีนี้เป็นเวทีที่นักวิจัยภายนอกชุมชนต้องการให้นักวิจัยภายในชุมชนได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนแนวทางการทำงานซึ่งกันและกันอย่างไม่เป็นทางการ การสื่อสารซึ่งกันและกันโดยตรงอาจเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในอดีตให้ฟื้นคืนมา ซึ่งได้ผลในระดับหนึ่ง โดย อบต. ชุดปัจจุบันได้พิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวใหม่แทนชุดเดิมที่หมดวาระ และอนุมัติงบประมาณ

ปรับปรุงทรัพย์สินของ อบต. ด้านการท่องเที่ยวที่ อบต. ชุดเก่าจัดสร้างไว้ตามข้อเสนอแนะของอดีตประธานกรรมการบริหาร อบต.

3. *เวทีประชาคมระดับตำบล* ทีมนักวิจัยในชุมชนได้เห็นชอบร่วมกันว่าควรใช้ระบบตัวแทนโดยให้ผู้ใหญ่บ้านและคณะ หมู่บ้านละ 5 คน ตัวแทน อบต. 5 คน ในการจัดประชุมประชาคมระดับตำบลเพื่อนำเสนอผลการเก็บข้อมูลการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ในข้อ 1 เพื่อหาแนวทางการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ในอนาคต

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและรวบรวมจากการจัดกลุ่มเสวนาและการสัมภาษณ์เจาะลึกประชากรเป้าหมาย มีดังนี้

ข้อมูลจากผู้นำท้องถิ่นและชาวปลายโพงพางทั่วไป

1. *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ* กลุ่มผู้นำชุมชนให้ข้อมูลว่า ผู้นำและชาวปลายโพงพางได้มีส่วนร่วมในการเตรียมชุมชนและการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ มาตั้งแต่เริ่มโครงการในปี 2540 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ นายรัช นุญพัค เป็นทั้งประธานกรรมการบริหาร อบต. และกำนันตำบลปลายโพงพาง สมัยนั้น แนวคิดหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ เป็นของใหม่ ผู้นำหลายคนไม่คิดว่าตำบลปลายโพงพางจะเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว หลังจากการประชุมและประชาคมสมาชิก อบต. และผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน การไปศึกษาดูงานจังหวัดต่าง ๆ แล้ว จึงได้ตัดสินใจร่วมกันในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ นายรัชฯ ได้ให้ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านสำรวจจำนวนครัวเรือนบ้านทรงไทยในหมู่บ้าน โดยนายรัชฯ เป็นผู้ติดต่อกับเจ้าของบ้านทรงไทยโดยตรงเพื่อชักชวนให้เข้าร่วมโครงการฯ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นบ้านทรงไทยในหมู่ 7 เนื่องจากขณะนั้น นายรัชฯ เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 ส่วนหมู่บ้านอื่น ๆ มีจำนวนบ้านทรงไทยที่เข้าร่วมโครงการฯ เพียงบ้านเดียวที่หมู่ที่ 1 (หมู่บ้านก้านคนปัจจุบัน) ในการนี้ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 แจ้งว่าได้มอบปล้องเตาตาล 1 ปล้อง สำหรับทำเป็นเสาป้ายต้อนรับคณะนักท่องเที่ยว ณ บริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยวปัจจุบัน

ในระยะแรกของการดำเนินงานโครงการฯ ผู้ใหญ่บ้านและสมาชิก อบต. ได้ให้ความร่วมมืออดีตประธานกรรมการบริหาร อบต. ในการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ เป็นอย่างดี เช่น การไปร่วมต้อนรับคณะนักท่องเที่ยว ณ ที่ทำการ อบต. นำคณะนักท่องเที่ยวนั่งเรือชมสถานที่ต่าง ๆ ร่วมกิจกรรมพิธีเปิดหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ และกิจกรรมพัฒนาอื่น ๆ การอำนวยความสะดวกสื่อมวลชนในการถ่ายทำสารคดีการท่องเที่ยว หลังจากการเลือกตั้งสมาชิก อบต. ปลายโพงพางใหม่ในเดือนมิถุนายน 2543 นายรัช นุญพัค ไม่ได้เป็นประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลายโพงพางสมาชิก อบต. ส่วนใหญ่ก็ไม่ได้ไปมีส่วนร่วมกับโครงการฯ เช่นในอดีต ในขณะที่เดียวกัน นายรัชฯ ก็

ไม่ได้เป็นกำนันตำบลปลายโพรงทางและไม่ได้เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ดังนั้น ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำชุมชนต่างๆ จึงไม่มีกิจกรรมร่วมกับนายธวัชฯ ดังเช่นที่เคยดำเนินการร่วมกันเหมือนในอดีต เช่นกัน

ผู้นำท้องถิ่นหลายคนให้ข้อสังเกตว่า ในปัจจุบันไม่มีการระดมความร่วมมือของมวลชนในหมู่บ้านทำกิจกรรมในชุมชนหรือกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน/ตำบลเหมือนในอดีต กำนันไม่มีบทบาทในการระดมความร่วมมือของมวลชนในการพัฒนาท้องถิ่น ยกให้เป็นหน้าที่ของ อบต. งานพัฒนาชุมชนและกิจกรรมต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของ อบต. ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้ระบบการจ้างเหมาเพื่อความรวดเร็วและสะดวกสบาย ไม่มีกิจกรรมที่ทำให้คนต้องมาทำงานร่วมกัน ทำให้ขาดบรรยากาศของความร่วมมือและความเอื้ออาทรซึ่งกันและกันในชุมชน ในขณะที่ผู้นำท้องถิ่นเองก็ไม่ได้คิดว่าเป็นบทบาทหน้าที่ของตนในการนำชาวบ้านทำงานเพื่อชุมชน

นอกจากนี้ กลุ่มผู้นำท้องถิ่นได้แสดงทรรศนะว่า นายธวัชฯ เป็นผู้ที่เหมาะสมในการรับผิดชอบดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ หากให้ อบต. หรือผู้อื่นดำเนินการก็คงไม่สามารถทำได้ดีและมีประสิทธิภาพเช่นที่นายธวัชฯ ทำอยู่ในขณะนี้

2. การรับรู้และการมีส่วนร่วมของชาวปลายโพรงทาง ชาวบ้านทั่วไปรับทราบเรื่องราวเกี่ยวกับการดำเนินโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ จากผู้ใหญ่บ้าน/ผู้นำอื่น ๆ จากการพบปะพูดคุยกับเพื่อนฝูงที่ตลาดนัดในหมู่บ้าน จากการพบเห็นนักท่องเที่ยวโดยตรงเมื่อนักท่องเที่ยวนั่งเรือผ่านหน้าบ้านหรือเมื่อนักท่องเที่ยวมาพักที่บ้านเพื่อนบ้านและออกไปใส่บาตรพระภิกษุ และจากการชมรายการโทรทัศน์ที่เผยแพร่การดำเนินงานของหมู่บ้านฯ ชาวบ้านบางหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการนำผลผลิตทางการเกษตรไปจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว โดยนายธวัชฯ จะเป็นผู้รับซื้อผลผลิตไปจำหน่าย เช่น ส้มโอ มะพร้าวอ่อน และน้ำตาลปี๊บจากหมู่ที่ 4 และหมู่ 8 เป็นต้น

ในอดีต ช่วงที่นายธวัชฯ เป็นผู้ใหญ่บ้านและกำนันตำบลปลายโพรงทาง ช่องทางการสื่อสารกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านจะดำเนินการผ่านหอกระจายข่าวในหมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านนายธวัชฯ ปัจจุบัน บ้านโลกเกตุ (หมู่ 7) ไม่มีการดำเนินการด้านหอกระจายข่าวในหมู่บ้านเนื่องจากปัญหาการรับมอบอุปกรณ์หอกระจายข่าวระหว่าง อบต. และผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 คนปัจจุบัน ส่วนอีก 8 หมู่บ้านผู้ใหญ่บ้านยังใช้หอกระจายข่าวในหมู่บ้านในการสื่อสารกับลูกบ้านสม่ำเสมอ

3. ทศนคติและความต้องการของชุมชนด้านการท่องเที่ยว ผู้นำและผู้ร่วมเสวนาส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ในภาพรวม เพราะทำให้ตำบลมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการให้บริการนักท่องเที่ยว ผู้นำทุกหมู่บ้านพิจารณาเห็นว่าในหมู่บ้านของตนมีธรรมชาติ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชาวสวนที่เป็นศักยภาพในการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศเช่นกัน หากยังไม่มีการดำเนินการเชิงรุกในการทำให้หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว เช่น การสำรวจความพร้อมของครัวเรือนบ้านทรงไทยในหมู่บ้านที่ต้องการเป็นบ้านพักรับรองนักท่องเที่ยวและมีข้อคิดเห็นในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ในปัจจุบันว่า เป็นการดำเนินงานเชิงธุรกิจส่วนตัวของนายธวัชฯ มีผู้ได้รับผลประโยชน์จำนวนจำกัด คือ นายธวัชฯ และญาติพี่น้องบ้านทรงไทย

ที่รับนักท่องเที่ยวจำนวน 4-5 หลังที่อยู่ในหมู่ 7 เรือขายก๋วยเตี๋ยว 1 ลำ และเรือรับนักท่องเที่ยว 4-5 ลำ เป็นต้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ได้รับประโยชน์ ผู้ที่มีบ้านเรือนอยู่ริมคลองหนวากหูเสี่ยงเรือ คลื่นจากเรือทำให้เขื่อนหน้าบ้านพัง มีการตัดต้นไม้ที่หักหักโยกไปเกาะกิ่งเพราะชาวบ้านบริเวณนั้นรำคาญเสียงเรือและเสียงสุนัขเห่านักท่องเที่ยวที่ไปจอดเรือชมทิวทัศน์ เป็นต้น

กลุ่มผู้เข้าร่วมเสวนาให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

- นายธวัชฯ และ อบต. ควรจับมือกันในการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว
- ควรมีการกระจายนักท่องเที่ยวไปพักตามบ้านทรงไทยโดยหมุนเวียนตามลำดับ เพื่อขยายฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน
- ควรให้คำตอบแทนแก่เจ้าของบ้านเตาตาลที่เป็นจุดดูงานของนักท่องเที่ยว
- ควรมีการประสานงานกับชาวบ้าน ให้นำของไปขายแก่นักท่องเที่ยว
- อบต. ปลายโพรงพงได้เคยจัดสรรงบประมาณสนับสนุนโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว จำนวนมากในช่วงเตรียมการ เมื่อกิจการมีรายได้ควรจะแบ่งรายได้ให้ อบต. ตามที่อดีตประธานกรรมการบริหาร อบต. เคยแจ้งไว้ว่าจะส่งรายได้ให้ อบต. 20 บาท/จำนวนนักท่องเที่ยว 1 คน เมื่อ อบต. มีรายได้ อบต. ก็จะสามารถจัดสรรงบประมาณสนับสนุนโครงการได้ ในขณะที่ผู้นำอีกส่วนหนึ่งให้ข้อมูลว่า ไม่คิดใจข้อตกลงในอดีตที่จะแบ่งรายได้ให้ อบต. เพียงขอให้ได้มีการเริ่มต้นการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวร่วมกันใหม่เพื่อประโยชน์ของชุมชนในภาพรวม

4. ศักยภาพและทรัพยากรในหมู่บ้านต่าง ๆ ของตำบลปลายโพรงพง การเสวนากลุ่ม (Focus group) ประเด็นทรัพยากรและศักยภาพของชุมชนด้านการท่องเที่ยว ชาวปลายโพรงพงพิจารณาเห็นว่า สภาพแวดล้อมบ้านสวนของหมู่บ้าน การทำน้ำตาลมะพร้าว และการแปรรูปมะพร้าวอื่น ๆ ในหมู่บ้าน เช่น การทำวุ้นจากน้ำมะพร้าวและการทำมะพร้าวขาวเพื่อขายให้โรงงานทำกะทิ เป็นกิจกรรมที่น่าเรียนรู้สำหรับนักท่องเที่ยว จากการใช้แผนที่หมู่บ้านเป็นสื่อในการเสวนาสารวจพื้นที่ใน 9 หมู่บ้านของตำบลปลายโพรงพง พบว่า มีครัวเรือนที่มีอาชีพเกี่ยวน้ำตาลมะพร้าวหรือเตาตาลจำนวน 62 ครัวเรือน ครัวเรือนที่ทำวุ้นจากน้ำมะพร้าว 12 ครัวเรือน และครัวเรือนที่เป็นโรงงานขนาดเล็กทำมะพร้าวขาวส่งโรงงานกะทิ 12 ครัวเรือน

แนวนโยบาย อบต. ในปี 2544-2545

นายสมจิตต์ ใจอ่อน ประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลายโพรงพง ให้ข้อมูลว่า อบต. ไม่มีนโยบายดำเนินการเรื่องท่องเที่ยวเอง เนื่องจากนายธวัชฯ ดำเนินการอยู่แล้ว จึงไม่ต้องการ

ให้เกิดการแข่งขันและขัดแย้งกัน นอกจากนี้ ประชามติการบริหาร อบต. ได้ให้ข้อมูลแนวนโยบายการดำเนินงานของ อบต. ปลายโพรงพง ดังนี้

1. แผนงานพัฒนาประจำปีและแผน 5 ปี ของ อบต. ปลายโพรงพงไม่ได้สนับสนุนการท่องเที่ยวโดยตรงเนื่องจากไม่มีสมาชิก อบต. ประจำหมู่บ้านเสนอของบประมาณสนับสนุน ในปีงบประมาณ 2545 อบต. มีนโยบายเน้นการสนับสนุนการศึกษา เช่น ได้จัดแข่งขันกีฬาส่งเสริมความสามัคคีระหว่างสมาชิก อบต. และผู้นำท้องถิ่น และการร่วมกับเทศบาลเมืองใหม่และ อบต. 6 แห่งในอำเภออัมพวาจัดโครงการท้องถิ่นสามัคคีแรลลี่จักรยานเพื่อการท่องเที่ยวเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2544 เป็นต้น

2. อบต. ได้จัดสรรงบประมาณเฉลี่ยจ่ายประจำปีเพื่อพัฒนาบ้านพักรับรอง 4 หลังของ อบต. เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่ติดต่อที่พักราคาประหยัดผ่านทาง อบต.

3. อบต. ได้แต่งตั้งคณะทำงานด้านการท่องเที่ยวชุดใหม่แล้ว ตามข้อบังคับ อบต. โดยมีประธานกรรมการบริหาร อบต. เป็นประธานคณะทำงาน

ทรงสนะเจ้าของบ้านทรงไทยที่รับรองนักท่องเที่ยว (Home Stay)

ในปัจจุบัน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ได้รับความนิยมมากขึ้นทั้งในกลุ่มชาวไทยและชาวต่างประเทศ มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งชุมชนเพื่อศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรมและหัตถกรรม โดยยึดเอาที่พักเป็นศูนย์กลางและจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ บริการนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้ความรู้เกี่ยวกับกำเนิดของโฮมสเตย์ (Home Stay) ว่า มีจุดเริ่มต้นมาจากทวีปยุโรปในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา ซึ่งเป็นช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ผู้คนเริ่มแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวและที่พักที่ห่างไกลชุมชนเมืองและร่องรอยความกดดันของสงครามไปสู่พื้นที่ชนบทที่เต็มไปด้วยความสงบ ร่มรื่น ธรรมชาติที่สวยงาม ก่อให้เกิดที่พักแรมแก่นักท่องเที่ยวประเภทใหม่ ๆ ขึ้น ได้แก่ ที่พักพร้อมอาหารเช้า (Bed & Breakfast) บ้านพักในฟาร์ม (Farm House) เกสต์เฮาส์ (Guest House) และโฮมสเตย์ (Home Stay) ซึ่งมีลักษณะคล้าย ๆ กันแต่เรียกชื่อต่างกันไป คำเน้นการภายใต้แนวคิดเดียวกัน คือ ผู้มาพักเป็นแขกของบ้าน มิใช่นักท่องเที่ยว (Be a guest, not just a tourist) และภายใต้การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวชนบท (ททท. 2545, 1)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดชื่อเฉพาะกิจกรรมที่พักแบบ Home stay ว่า “ที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท : Baan Phak” เพื่อเป็นภาพลักษณ์ด้านการตลาดเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับนักท่องเที่ยวที่จะต้องพักร่วมกับเจ้าของบ้านที่พร้อมที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน โดยให้ความหมาย ที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (Baan Phak) หมายถึง บ้านพักประเภทหนึ่งที่นักท่องเที่ยวพักร่วมกับชาวบ้านและมีวัตถุประสงค์ที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตเจ้าบ้านซึ่งเต็มใจที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรม แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งจัดที่พักและอาหารให้กับนักท่องเที่ยวโดยได้รับค่าตอบแทนตามความเหมาะสม (ททท., 2545 : 6-7) การจัดที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบทจึงเป็นสิ่งที่

อำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวในแหล่งชุมชนและเป็นทางเลือกในตลาดท้องถิ่นที่ไม่ใช่คู่แข่งเชิงพาณิชย์ในพื้นที่ที่มีโรงแรมหรือรีสอร์ท จึงไม่ถือเป็นการประกอบที่พักเชิงธุรกิจ แต่ต้องอยู่ในศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเป็นหลัก (ททท., 2545 : 8)

โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพพวงดำเนินการโดยมีที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (Home stay) เป็นครัวเรือนบ้านทรงไทยริมน้ำซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ของโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ แนวคิดหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการจัดที่พักให้นักท่องเที่ยวพักกับเจ้าของบ้านแบบโฮมสเตย์นี้เป็นนวัตกรรมใหม่ของชาวปลายโพพวง ในช่วงแรกชาวปลายโพพวงไม่คิดว่าจะมีนักท่องเที่ยวมาสนใจวิถีชีวิตชาวสวนผลไม้ที่แสนจะธรรมดา ๆ การเปิดบ้านพักของตัวเองให้นักท่องเที่ยวซึ่งเป็นคนแปลกหน้ามาอนพักค้างด้วย มิใช่เรื่องที่จะตัดสินใจได้ทันที โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าของบ้านส่วนใหญ่ซึ่งเป็นผู้สูงอายุสองคนอาศัยอยู่บ้านกันตามลำพัง บางบ้านมีความวิตกกังวลเกรงอันตรายจากนักท่องเที่ยว บ้างก็เกรงว่านักท่องเที่ยวจะรังเกียจชีวิตความเป็นอยู่แบบชาวสวนและทานอาหารพื้นบ้านไม่ได้ เป็นต้น ดังนั้น ผู้นำชุมชน (นายรัช บุญพิศ กำนันและประธานกรรมการบริหาร อบต. นาชนิมิต อินทหลวง สมาชิกสภา อบต. หมู่ 7 และอาจารย์เฉลิม-นางทองคำ กฤษณเสรณี ข้าราชการครูเกษียณอายุ) ต้องใช้บ้านทรงไทยของตนเองเป็นครัวเรือนนำร่องทดลองให้นักท่องเที่ยวมาพักค้างก่อน (Home Stay) เพียง 3 หลัง การมีนักท่องเที่ยวมาพักค้าง มีการพูดคุยเรียนรู้แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ทั้งเจ้าของบ้านทรงไทยและนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในซึ่งกันและกัน เกิดความสนิทสนมเสมือนมีญาติมาเยี่ยม จากนั้น จึงได้มีการขยายบ้านทรงไทยเข้าร่วมโครงการฯ เพิ่มขึ้น จาก 3 ครัวเรือนหรือร้อยละ 1.6 เป็น 14 หลัง หรือร้อยละ 7.6 และ 25 หลัง หรือร้อยละ 13.5 ตามลำดับ จากจำนวนบ้านทรงไทยในตำบลทั้งสิ้น 185 หลังคาเรือน

การยอมรับนวัตกรรมของชาวปลายโพพวงในโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ นี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Rogers and Shoemaker (อ้างในเสถียร เขยประดับ, 2525 : 1-9 และ 44-51) ซึ่งได้จำแนกประเภทของผู้ยอมรับนวัตกรรมไว้เป็น 5 ประเภท คือ 1) พวกชอบของใหม่ (Innovator) เป็นบุคคลประเภทแรกที่ยอมรับนวัตกรรม โดยทั่วไปจะมีนิสัยชอบเสี่ยงภัย กระจายที่จะทดลองของใหม่ มีฐานะทางเศรษฐกิจดีพอที่จะรองรับความเสียหายที่เกิดจากการยอมรับนวัตกรรม มีการศึกษาค้นคว้าออกนอกท้องถิ่นมากกว่าหรือคบกับคนภายนอกท้องถิ่นมากกว่า เรียนรู้และยอมรับนวัตกรรมได้เร็วกว่า พวกนี้จะมีสมาชิกที่น้อยที่สุดในระบบสังคม คือ ร้อยละ 2.4 2) พวกรับเร็วส่วนแรก (Early adopter) เป็นพวกที่น่าเชื่อถือ น่าเคารพ มีลักษณะเข้ากันได้กับระบบสังคมมากกว่าพวกชอบของใหม่ มีระดับของการเป็นผู้นำทางความคิดมากที่สุด บุคคลอื่นๆ ที่จะยอมรับนวัตกรรมมักไปขอความเห็นหรือข้อแนะนำจากพวกรับเร็วส่วนแรกก่อน ในระบบสังคมจะมีพวกนี้ประมาณร้อยละ 14.5 3) พวกรับเร็วส่วนมาก (Early majority) มีลักษณะรอบคอบระมัดระวัง ใช้เวลาในการพิจารณาตัดสินใจด้วยความรอบคอบก่อนที่จะตัดสินใจ พวกนี้จะเป็นกลุ่มค่อนข้างใหญ่ ร้อยละ 34 4) พวกรับช้าส่วนมาก (Late majority) มีลักษณะเป็นพวกขี้สงสัย ไม่ค่อยไว้วางใจและการยอมรับ

นวัตกรรมการเกิดจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจหรือแรงกดดันทางสังคมที่เพิ่มขึ้น พวกนี้มีจำนวนสมาชิกประมาณร้อยละ 34 และ 5) พวกกล้าถึง (Laggards) เป็นพวกสุดท้ายที่ยอมรับนวัตกรรม เป็นพวกที่มีลักษณะไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงและคัดค้านการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในระบบสังคมจะมีพวกนี้ประมาณร้อยละ 10

กระบวนการตัดสินใจในการยอมรับหรือปฏิเสธนวัตกรรมเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในสมองของบุคคลอย่างเป็นขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นแรกที่เรารู้เกี่ยวกับนวัตกรรมไปจนถึงขั้นตัดสินใจที่จะยอมรับนวัตกรรม และในที่สุดก็ถึงขั้นยืนยันการตัดสินใจที่ทำไปแล้ว ผู้เชี่ยวชาญด้านนวัตกรรมเห็นพ้องต้องกันว่า การตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรมเป็นการกระทำที่ติดต่อกันในช่วงระยะเวลาที่นานพอสมควร ไม่ใช่การกระทำที่เกิดขึ้นในทันทีทันใด บุคคลโดยทั่วไปจะไม่แสวงหาข่าวสารเกี่ยวกับนวัตกรรมจนกว่าจะรู้สึกว่าคุณมีความต้องการนวัตกรรม และแม้ว่าคุณจะได้รับข่าวสารเกี่ยวกับนวัตกรรม นวัตกรรมนั้นก็ยังไม่มีความสำคัญต่อคุณนั้น จนกว่าคุณจะรู้สึกหรือเห็นว่านวัตกรรมนั้นสามารถตอบสนองความต้องการและเข้ากันได้กับทัศนคติหรือความเชื่อของเขา การลองนำนวัตกรรมมาใช้ในปริมาณจำกัดก็เป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจและเป็นสิ่งที่สำคัญเพราะเป็นวิธีการที่ลดความเสี่ยงเมื่อพบว่านวัตกรรมนั้นมีประโยชน์ภายใต้สภาพการณ์ของเขาและมีระดับความเป็นไปได้สูง บุคคลก็จะยอมรับนวัตกรรมนั้น

การขยายตัวของจำนวนบ้านพักที่รับนักท่องเที่ยวในโครงการฯ นอกจากจะเป็นเรื่องของทัศนคติและกระบวนการในการตัดสินใจในการยอมรับนวัตกรรมของเจ้าของบ้านซึ่งต้องใช้ช่วงระยะเวลาที่นานพอสมควรแล้ว โครงการฯ ยังมีเกณฑ์ในการคัดเลือกบ้านพักโดยพิจารณาทั้งจากสภาพภายนอก/ภายในของบ้านทรงไทยริมน้ำและพฤติกรรมของเจ้าของบ้าน ดังนั้น บ้านที่ยอมรับนวัตกรรมและต้องการเข้าร่วมโครงการฯ อาจได้รับการปฏิเสธจากโครงการฯ ในขณะที่เดียวกัน บ้านที่ใช้เวลาในการไตร่ตรองว่าจะได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการฯ และตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมก็จะรอดูทำให้โครงการฯ เป็นฝ่ายมาเชิญชวนมากกว่าที่จะไปยื่นความจำนงโดยตรงกับโครงการฯ นอกจากนี้ จำนวนนักท่องเที่ยวก็เป็นเงื่อนไขปัจจัยที่สำคัญในการขยายจำนวนบ้านพักนักท่องเที่ยวด้วย

โดยปกติมักจะมีนักท่องเที่ยวมาพักค้างช่วงวันสุดสัปดาห์ จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาพักมีมากบ้างน้อยบ้าง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่คาดหวังว่าจะได้นอนพักค้างคืนในบ้านทรงไทยริมน้ำ เจ้าของบ้านพักรับรองนักท่องเที่ยวตระหนักดีว่า จะต้องเตรียมพร้อมในการรับนักท่องเที่ยวได้ตลอดเวลาไม่ว่าชมรมฯ จะแจ้งให้ทราบล่วงหน้าหรือซ้ำ บางสัปดาห์บางครัวเรือนบ้านทรงไทยอาจจะไม่ได้รับนักท่องเที่ยวเลย เพราะโครงการฯ ต้องจัดนักท่องเที่ยวหมุนเวียนกันไปตามบ้านสมาชิก ครัวเรือนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจและมีความสุขกับการต้อนรับ/พูดคุยสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนักท่องเที่ยวและมีรายได้เสริมเป็นค่าบริการที่พักแก่นักท่องเที่ยวโดยได้รับเงินผ่านโครงการฯ เจ้าของบ้านทราบราคาที่พักโครงการฯ เก็บจากนักท่องเที่ยว และมีความเข้าใจว่า ชมรมฯ มีกิจกรรมการบริหารจัดการที่ต้องเสียเงินค่าใช้จ่าย เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า โทรศัพท์/โทรสาร การประชาสัมพันธ์/

ต้อนรับแขกและสื่อมวลชน เป็นต้น นอกจากนี้ การเป็นสมาชิกชมรมฯ หรือโครงการฯ ทำให้มีโอกาสไปศึกษาดูงานหมู่บ้านท่องเที่ยวอื่นๆ เป็นการเพิ่มพูนการเรียนรู้ขยายโลกทัศน์ และมีข้อเปรียบเทียบการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว นำมาซึ่งแนวคิดในการพัฒนากิจกรรมหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ชมรมฯ จะเรียกประชุมสมาชิกเป็นครั้งคราว สมาชิกส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสนใจกับการนัดประชุมนัก เพราะโดยปกติมักพบปะกับประธานชมรมฯ อยู่เสมอเมื่อเดินทางมารับเงินค่าบริการที่พักแก่นักท่องเที่ยว หากมีอะไรจะต้องดำเนินการเป็นพิเศษ ประธานชมรมฯ ก็จะบอกกล่าวหรือโทรศัพท์แจ้งให้ทราบ การบริหารจัดการอื่น ๆ เป็นเรื่องที่ประธานชมรมฯ จัดแจงดำเนินการ

ตัวอย่างพรรณนาเจ้าของบ้านทรงไทยที่รับนักท่องเที่ยว

นางบุญส่ง ขสวิปาน หนึ่งในครัวเรือนบ้านทรงไทยรับรองนักท่องเที่ยวซึ่งตั้งอยู่ริมคลองวัดโคกเกตุ ให้ข้อมูลว่า

“ บ้านที่รับนักท่องเที่ยวได้เต็มที่ 19 คนต่อคืน เพราะบ้านกว้างมีที่นอนมาก แต่ส่วนมากจะเป็นนักท่องเที่ยวที่มาเป็นกลุ่ม 6-8 คนและไม่ต้องการแยกกลุ่ม บางกลุ่มก็เป็นการนัดพบรุ่นมาเจอกัน บางกลุ่มก็ขอพักกับข้าวที่นี่ นอกเหนือจากการไปกินข้าวที่บ้านกำนันธวัชฯ มีกลุ่มที่เคยมาพักแล้วติดใจมาพักซ้ำทั้งคนไทยและฝรั่ง อาจจะเป็นเพราะที่บ้านสะดวกที่รถเข้าถึงได้ทางหลังบ้าน นักท่องเที่ยวจึงเลือกมาพักซ้ำที่นี่

เมื่อก่อนต้องพาเรือไปรับนักท่องเที่ยวเอง ซึ่งบางครั้งต้องไปรอนักท่องเที่ยวนานมาก ปัจจุบันมีเรือพานักท่องเที่ยวมาส่งถึงบ้าน สะดวกดี คนเรือก็มีรายได้เพิ่มขึ้น

บางบ้านอาจจะบ่นเมื่อไม่ได้รับนักท่องเที่ยว เขาไม่เข้าใจว่านักท่องเที่ยวไม่ยอมแยกกันพัก และบางครั้งนักท่องเที่ยวก็ไม่มา

ที่พอใจรายได้ที่ ได้รับต่อหัวของนักท่องเที่ยวและเห็นใจกำนันธวัชฯ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายมาก ต้องเตรียมอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว กำนันเขาใจใหญ่ ทำอาหารต้องทำดี ๆ และจำนวนมาก บางทีเตรียมอาหารไว้แล้วนักท่องเที่ยวไม่มาก็มี”

ครัวเรือนอาชีพทำสวนมะพร้าว เคี้ยวน้ำตาลมะพร้าวและเปิดบ้านพักรับนักท่องเที่ยว

ลุงคำ ปานมา ชาวสวนมะพร้าววัย 66 ปี มีอาชีพทำสวนมะพร้าวและเคี้ยวน้ำตาลมะพร้าว และเป็นสมาชิกโครงการฯ เปิดบ้านทรงไทยรุ่นใหม่รับนักท่องเที่ยวในช่วงแรก ๆ ของโครงการและเป็นจุดดูงานการเคี้ยวตาลของนักท่องเที่ยวด้วย ลุงคำเล่าว่า ปัจจุบันลุงได้หยุดขึ้นคันมะพร้าวไปพักผ่อนตาลสดแล้ว เมื่อ 2 ปีก่อน ลุงคำจะต้องขึ้นคันมะพร้าววันละประมาณ 20 คัน และ